

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lucie Farníková, DiS.

Proměny edukace ve výchovných ústavech

Olomouc 2012

Vedoucí práce: doc. PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením paní PhDr. Heleny Skarupské, Ph.D., a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu a použité prameny.

V Olomouci dne 2. 4. 2012

.....

Lucie Farníková, DiS.

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Heleně Skarupské, Ph.D. za odborné vedení, konzultace a rady při zpracování bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	1
1 HISTORIE VÝCHOVNÝCH ÚSTAVŮ	2
1.1 Období do vzniku první Československé republiky.....	2
1.2 Období první Československé republiky a protektorátu Čech a Moravy.....	5
1.3 Období po druhé světové válce	7
1.4 Pedagogické přístupy a teorie	10
2 PROMĚNY EDUKACE VE VÝCHOVNÝCH ÚSTAVECH NA ZÁKLADĚ ZÁKONA Č. 109/2002 SB.....	13
2.1 Cesta do školského zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy	13
2.2 Typy školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy dle zákona č. 109/2002.....	16
2.3 Práce s dětmi a mladistvými umístěnými ve školských zařízeních	20
3 SPOLUPRÁCE VÝCHOVNÉHO ÚSTAVU S ORGÁNEM SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ.....	24
3.1 Činnost pracovníků OSPOD v souvislosti s ústavní a ochrannou výchovou.....	24
3.2 Stanoviska veřejného ochránce práv k činnostem OSPOD.....	27
4 NOVÉ PŘÍSTUPY V PRÁCI S KLIENTY VE ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH.....	29
4.1 Návrhy novelizace zákona č. 109/2002 Sb.	29
4.1.1 První návrh.....	29
4.1.2 Druhý návrh.....	32
4.2 Sanace rodiny	33
5 POHLED PRACOVNÍKŮ VÝCHOVNÝCH ÚSTAVŮ NA CHYSTANÉ ZMĚNY	35
5.1 Popis metody - rozhovor	35
5.2 Realizace rozhovoru.....	36
5.3 Závěrečné shrnutí rozhovorů.....	39
ZÁVĚR	41
LITERATURA.....	42
SEZNAM PŘÍLOH.....	44

ÚVOD

Téma své bakalářské práce jsem si vybrala díky své práci ve Výchovném ústavu v Brandýse nad Orlicí. Zde jsem zaměstnána jako sociální pracovníce. Téma, které se zabývá proměnami ve výchovných ústavech je, podle mého názoru, v současné době velice aktuální.

Během posledních několika let se často hovoří o změnách v práci s mladistvými, kteří mají nařízenou ústavní výchovu a to s důrazem na práci s rodinou.

Ve své práci se pokusím popsat situaci ve výchovných ústavech v minulosti, přítomnosti, ale také uvést, jaké změny nás v budoucnosti možná čekají. K tomu mi poslouží již druhý návrh novelizace dosud platného zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a změně dalších zákonů (dále jen z. č. 109/2002 Sb.).

Jak jsem již uvedla výše, **cílem** mé práce je tedy nastínit vývoj edukace ve výchovných ústavech až po současnost a dále se zaměřit a popsat nejdůležitější body chystaných změn v práci s mladistvými před i po umístění do výchovných ústavů.

Práce je členěna do pěti kapitol. V první z nich jsem se zaměřila na historii výchovných ústavů v České republice. Je zde popsán vývoj od zřízení prvního zemského polepšovacého ústavu do přijetí zákona č. 109/2002 Sb. Ve druhé kapitole se věnuji současné situaci ve výchovných ústavech - především co za povinnosti jim vznikají z výše uvedeného zákona a zároveň se snažím přiblížit, jak tento zákon funguje v praxi. Třetí kapitolu jsem zaměřila na práci orgánu sociálně právní ochrany dětí, který by měl s výchovnými ústavami spolupracovat a ovlivňovat průběh ústavní výchovy mládeže.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na změny, které se v této oblasti chystají, nebo se již začínají využívat. Mám na mysli návrhy na změnu zákona č. 109/2002 Sb., a sanaci rodiny. Již i pracovníci výchovných ústavů se snaží pracovat s rodinou tak, aby došlo k urovnání vztahů mezi rodiči a dětmi. V poslední kapitole jsem se zaměřila právě na názory sociálních pracovníků výchovných ústavů podobného typu, tedy výchovné ústavy pro dívky od 15 do 18 let.

Myslím, že tato práce nastíní skutečný stav ve výchovných ústavech a vysvětlí potřebu změn práce s klienty těchto zařízení.

1 HISTORIE VÝCHOVNÝCH ÚSTAVŮ

V této kapitole se budu věnovat vývoji výchovných ústavů v České republice. Vzhledem k obsáhlosti této problematiky jsem rozdělila vývoj do třech období - období do vzniku první Československé republiky (tedy do roku 1918), dále období první Československé republiky do konce protektorátu Čech a Moravy (tedy do konce 2. světové války - 1945) a období po 2. světové válce (1945 - do platnosti zákona č. 109/2002 Sb., jak tento zákon změnil situaci ve výchovných ústavech uvedu v druhé kapitole).

Podle mého názoru je historie velmi důležitá pro pochopení potřeby změn v systému výkonu ústavní a ochranné výchovy. Během těchto období proběhla řada změn, ovšem v posledním období ne příliš žádaným směrem.

1.1 Období do vzniku první Československé republiky

V období do 16. století neexistovala žádná zařízení, která by se věnovala mladistvým pachatelům trestné činnosti či dětem s poruchami chování. Pokud dítě spáchalo trestný čin, pak podle Kýra (2008) nebyl brán zřetel na stáří pachatele. Soudce rozhodoval o potrestání viníka dle svého uvážení (které mohl ovlivnit i nízký věk pachatele). Nicméně, pokud bylo dítě (i mladistvý) odsouzeno k výkonu trestu odnětím svobody, bylo umístěno do věznice společně s dospělými (v této době nebyly věznice rozděleny ani podle pohlaví - všichni byli vězněni společně).

Součástí výkonu trestu byl výkon práce (bez ohledu na věk a pohlaví - pracovali všichni). Jediné omezení se týkalo útrpného práva (výslech s použitím mučidel), kdy platilo, že se ho nevyužívá při výslechu mladistvých - což znamenalo u chlapců do 18 let a u děvčat do 15 let. (Kýr, 2008)

Velké změny nastaly za vlády Marie Terezie a Josefa II., kdy byly vydány dva důležité právní předpisy upravující problematiku trestné činnosti páchané dětmi a mladistvými. Podle Kýra (2008) stanovil Trestní kodex z roku 1768 trestní odpovědnost od 14 let, avšak podle Uhlíka (1996) jsou mladiství dále vězněni spolu s dospělými.

Všeobecný zákoník o zločinech a trestech za ně z roku 1787 se již zabýval konkrétním seznamem jednotlivých trestných činů a zároveň určoval i tresty. Rozlišuje i tzv. přestupky

a přečiny. Hranice trestní odpovědnosti zůstává ve stejné výši - tedy 14 let. Tento zákoník také umožňuje trestat provinilce fyzicky - bitím -dospělý muž 25 ran holí a mladiství a ženy metlou. (Kýr, 2008)

Jak uvádí Matoušek (1999), v tomto období jsou osoby vyloučené ze společnosti (z jakéhokoliv důvodu - lidé s postižením, duševně nemocní, odsouzení) využívány především jako levná pracovní síla - hlavní náplní jejich pobytu v jakémkoliv zařízení je tedy výkon pracovní činnosti.

V zahraničí již vznikaly první zařízení pro mladistvé (první již roku 1596 v Holandsku a 1703 v Itálii), a tato myšlenka se šířila po Evropě, tedy i do Čech. S platností nového trestního zákoníku v roce 1803 měla být uskutečněna jedna z velkých změn a to, že by mladiství vykonávali trest odnětí svobody v samostatných oddělení věznic, ovšem toto nařízení bylo bráno velmi na lehkou váhu.

Roku 1822, podle Kýra (2008), došlo k oddělení mladistvých delikventů od dospělých ve Svatováclavské trestnici v Praze, to však platilo pouze pro výkon trestu delší jednoho roku. V srpnu roku 1833, jak uvádí Uhlík (1996), byl zprovozněn první **Zemský polepšovací ústav** pro chlapce i dívky v prostorách výše zmíněné Svatováclavské trestnice. Podle Kýra (2008) byly mladiství nazývány korigendy. Pro ně tu byl stanoven pevný režim, který se skládal, jak uvádí Uhlík (1996), z pracovní činnosti, náboženské výchovy, přiměřeného vzdělávání a to takovým způsobem, aby si korigendi uvědomili důsledky svého chování. Kýr (2008) uvádí, že každý korigend za svůj pobyt v polepšovně prochází třemi stupni - skupinami. Dále zde od roku 1853 díky Františku Josefovi Řezáčovi probíhá nucené vzdělávání (k výše uvedenému vzdělávání je přidána výchova v mravech).

V tomto období, podle mého názoru dochází k převratným změnám zejména v tehdejší společnosti, kdy se podle výše uvedeného začíná více dbát na výchovu mladistvých delikventů a také na to, aby mladiství vykonávající tresty odnětí svobody nebyli tímto více poškozováni než "napravováni".

Podle Uhlíka (1996) díky aktivitě Jana Křtitele Heyzsla, hraběte Leo Thuna a dalších šlechticů a významných osob začal roku 1836 fungovat **Spolek pro blaho propuštěných káránců**, který byl roku 1838 Ferdinandem V. uznán. Za cíl si zvolili práci s mladistvými delikventy, která má směřovat k jejich nápravě. Jako první činnost spolku byla péče o propuštěné, kterým nabízí vzdělání. Roku 1904 spolek otevírá v Praze **Soukromou obecnou školu s právem veřejnosti u Dobrého Pastýře**. Tato slouží propuštěným mladistvým, kteří se sami rozhodli, že tuto školu budou navštěvovat. K činnosti tohoto

zařízení bych ráda uvedla citaci, kterou použil Uhlík (1996, s. 31), jako příklad toho, jakým způsobem se s mladistvými v tomto zařízení pracovalo: *"Aby chovanci uhájeni byli před opětným poblouzněním, je třeba počítat s tím, že pouhým návykem ku práci se chovanec nepolepší. Je potřebná svědomitá péče a další duševní vzdělávání chovanců a jejich nábožensko-mravní výchova. Dále je nutné směřovat k vypěstování znenáhla jejich mravní síly a pevné víry, vedoucí k odvaze čelit nástrahám a zvítězit nad pokušením. Důležitá je správná výchova povah a charakteru chovanců. Ti by se měli naučit řádně posuzovat lidské činy a špatné zvyklosti."*

Od druhé poloviny 19. století vznikají další zařízení, která pečují o delikventní mládež. Podle Matouška (1998) je zřizují obce, zemské orgány státní správy, různé spolky a nadace. Podle Uhlíka (1996) jsou to například Pražská výchovna v Libni, nestátní organizace pro zanedbané chlapce a dívky, prevencí se zabývá řád Selesianů, Domovina pro hochy, kterou zřídila Armáda spásy atd.

Podle Kýra (2008) roku 1856 dochází k hromadnému stěhování korigendů ze Svatováclavské trestnice do nově zřízené **Hradčanské polepšovny**, kterou vedou Milosrdné sestry kongregace sv. Karla Boromejského. Zde je hlavní náplní opět nucená práce a přiměřené vzdělávání. Roku 1865, jak uvádí Uhlík (1996) byly z Hradčanské polepšovny přemístěny pouze dívky a to do oddělení věznic v Řepích (opět jsou v péči Milosrdných sester sv. Karla Boromejského).

Dále již vznikaly samotné polepšovny - např. roku 1887 vznikla **Královská česká zemská polepšovna a donucovací pracovna v Kostomlatech u Teplic**. Zde byli umístěni chlapci i děvčata, ale když roku 1890 byla zřízena **polepšovna pro chlapce v Opatovicích nad Labem**, nastalo roku 1892 stěhování chlapců z Kostomlat do Opatovic (zde došlo k oddělení mladších od starších delikventů). Dívky zůstaly v Kostomlatech, kde o ně pečovalo 10 sester sv. Karla Boromejského. (Uhlík, 1996)

Uhlík (1996) uvádí jako důležité osobnosti těchto událostí poslance Čenka Hevera a profesora JUDr. Albína Bráfa, kteří byli velmi aktivní při prosazování změn v práci s mladistvými delikventy a byly autory děl, které se zaměřovaly na převýchovu mladistvých.

Podle Kýra (2008) vzniká roku 1862 jiná organizace tzv. "Fišpanka", jedná se o útulek pro opuštěné děti, nalezené po dosažení 6 let, mravnostně ohrožené a narušené děti, mladistvé propuštěné z věznic a polepšoven. Cílem není náprava dětí, ale zajištění jejich základních potřeb.

1.2 Období první Československé republiky a protektorátu Čech a Moravy

V tomto období došlo k dalšímu vývoji péče o mladistvé delikventy, který byl podle Uhlíka (1996) oceňován i ostatními státy. Do této doby však zákony, které by upravovali ústavní výchovu byly podle Matouška (1998) málo specifické, proto byla velká rozmanitost v typech ústavů i jejich práci s dětmi. Některá zařízení se zaměřovala v první řadě na vzdělání, jiná na práci (zemědělská činnost). Pobyt v těchto zařízeních byl delší než v současné době (nejdéle do 21. roku věku), také vztahy mladistvých a personálu ústavu byly jiné - silnější - proto se bývalí "svěřenci" obraceli na své vychovatele v ústavu se svými problémy i v době po jejich propuštění. Vychovatelé měli daleko větší přehled o svých bývalých klientech.

Problémem tohoto období byla zvýšená kriminalita mladistvých - dle slov Kýry (2008) - a to především díky zhoršení situace v samotné společnosti po první světové válce, což vedlo k vydání **zákona č. 48/1931 o trestním soudnictví nad mládeží**. Tento zákon, jak uvádí Kýr (2008) zavádí mnoho nového ve způsobu trestání mladistvých, především se jedná o zavedení pojmu provinění, což je jinak nazvaný trestný čin, který spáchal mladiství (stále platí tr. odpovědnost od 14 let), o trestu (poloviční sazby než u dospělých) rozhoduje senát mládeže. Tento zákon dále rozlišuje udělení trestu odnětí svobody do 6 měsíců (výkon v oddělení věznice) a nad 6 měsíců (v polepšovně). Dále je zde upraveno trestání dětí mladších - je možné nechat řešení trestného činu na rodině či škole, ale také existuje možnost nařízení soudního dohledu nebo nařízení ochranné výchovy, ale poručnickým soudem, ne trestním. Pokud dítě starší 12 let spáchá závažný trestný čin (za který by dospělý byl odsouzen k výkonu trestu na doživotí) je mu nařízen pobyt ve výchovném či léčebném ústavu. Tento zákon byl však v roce 1950 zrušen bez náhrady.

V Československé republice bylo 8 zemských polepšoven a vychovatelem, tvrdí Uhlík (1996), převážně pro chlapce (pouze 3 pro dívky). V tomto období bylo možné zajistit výchovu přibližně 1.000 svěřenců.

Ráda bych nyní uvedla několik málo informací o nově vzniklých polepšovňách. Podle Kýry (2008) v roce 1925 vznikl **Polepšovací a trestní ústav v Mikulově**. Chlapci byli rozděleni do dvou skupin a to podle chování během umístění v zařízení. Součástí ústavu byla škola, pracovní dílny, kde měli chovanci možnost získat výuční list. Pracovní činnost byla zaměřena na výrobu hraček, domácí a hospodářské činnosti. Chlapci se účastnili tělesné

výchovy, osvětové činnosti (přednášky), náboženských aktivit a pod. Dále se mohli podle svého uvážení věnovat čtení, korespondenci - to vše pod dohledem, který zde vykonávala vězeňská stráž.

Děvčata byla umístována do nově zřízeného **oddělení ženské věznice v Řepích** - a to od roku 1865, jak uvádí Kýr (2008). Zde byly velmi podobné podmínky jako v Mikulově - mladistvé zde vzdělávají, dále se účastní bohoslužeb, tělesné výchovy, ale také různým pracovním činnostem (zahradničení, různé dílny - např. šití prádla) a i zde dozoruje vězeňská stráž.

Pokud se vrátím k **zemské polepšovně v Kostomlatech pod Milešovkou**, musím uvést, že podle Kýra (2008), jsou zde v tomto období děvčata od 7 do 18 let a pro ně je zde zřízena obecná škola a pracovní činnosti (roku 1930 celkem 103 chovanek). Děvčata jsou zde rozdělena podle výchovného programu (zároveň věku - do 14 let - obecná škola), tedy podle toho, zda se vzdělávají v obecné škole nebo pracují (zároveň se vzdělávají v domácích pracích). V této polepšovně je však možné najít, kromě mladistvých trestanek, i děvčata do 18 let, která jsou zde umístována na převýchovu. Tyto mladistvé se zde ocitají na návrh zákonného zástupce (svých rodičů) a se souhlasem opatrovnického soudu - tedy ne jako trest za spáchání trestného činu, jak tvrdí Kýr (2008). Převýchova je prováděna i v jiných ústavech - pro chlapce např. Opatovice nad Labem, Králíky na Moravě.

V době obsazení Čech a Moravy německým vojskem došlo, podle Kýra (2008) k přesunům mladistvých z jednotlivých polepšoven a výchoven. Např. chlapci z Mikulova byli přemístěni do Ústavu pro mladistvé provinilce a choré vězně ve Valdicích (roku 1941 zde bylo 122 mladistvých, v roce 1945 dokonce 180).

Během druhé světové války dochází, dle Uhlíka (1996), k zpřísnování trestů - tedy i pro mladistvé. Dochází k nárůstu vězňů, k potrestání jsou samozřejmě využívány i koncentrační tábory. Pro mladistvé vykonávající své tresty v polepšovních a vychovatelnách není dostatek prostředků (málo potravy, oblečení, obuvi, hygienických prostředků) proto narůstá nemocnost. (Kýr, 2008)

1.3 Období po druhé světové válce

Jak jsem uvedla výše, roku 1950 byl zrušen zákon o trestním soudnictví nad mládeží a to bez náhrady, čímž došlo ke zrušení senátu mládeže. Pouze v nově přijatém trestním zákoně č. 86/1950, jak uvádí Kýr (2008), bylo pár paragrafů, které se mladistvými zabývaly. Nejdůležitějšími změnami byly - změna hranice trestní odpovědnosti na 15 let (mladiství - osoba od 15 do 18 let), pokud trestný čin spáchalo dítě starší 12 let ale mladší 15 let, byla ji nařízena ochranná výchova do 18 let (nejdéle do 20 let).

Dále v trestním zákoně č. 140/1961 byla změněna délka ochranné výchovy do 18, nejdéle 19 let (rozhodnutím soudu) a pro tento typ výchovy soud přistupoval v případě, kdy se rodina o nezletilého nedokázala řádně postarat, rodiče zanedbávali výchovu nebo z důvodu nepříznivého životního prostředí.

V 50. letech 20. století je podle Matouška (1998, s. 159) práce s mladými delikventy v ústavním zařízení zaměřena na "*kolektivní výchovu s polovojenským režimem*".

Nyní něco málo k jednotlivým ústavům. Podle Uhlíka (1996) v roce 1947 došlo k dalšímu stěhování chlapců z Valdic do **Zámrsku**, kde vznikl nový **ústav pro mladistvé chovance a provinilce**. Zde chlapce rozdělili do dvou různých typů - první byla tzv. výchovna, kde byli chlapci s nařízenou ochrannou výchovou na dobu kratší půl roku a druhá polepšovna - ochranná výchova na dobu delší než půl roku. Jak uvádí Kýr (2008) mění se způsob výchovy v těchto ústavech - hlavním cílem je převýchova mladistvých v oblasti politických ideálů - dochází ke školením členů sekretariátu KSČ. Dále je důraz kladen na pracovní činnost a odborné vzdělávání (především získání výučního listu - obory zámečnick, truhlář, instalatér apod.).

V roce 1950 bylo v Zámrsku umístěno, podle Uhlíka (1996), celkem 244 hochů (z toho 193 vykonává trest odnětí svobody). Nejčastějším důvodem pro odsouzení bylo provinění týkající se současného režimu - tedy politické důvody (45 %), dále krádeže (34 %), ostatní za jiné trestné činy (loupež, vloupání, vražda,...).

Neexistovalo žádné rozčlenění do skupin podle příčiny umístění, ale během výkonu této ústavní výchovy došlo vedení k názoru, že je nutné oddělit chovance, kteří jsou zde umístěni z polických důvodů od ostatních (aby je názorově neovlivňovali). Roku 1959 dochází ke zrušení tohoto ústavu - chlapci přemístěni do Nápravně pracovního tábora v Libkovicích (zde se věnují hornictví a stavebnictví).

Podobně koncipovaný ústav byl zřízen pro děvčata ve Lnářích roku 1950, jak uvádí Kýr (2008). Bylo zde 24 děvčat z toho 4 měly nařízenou ochranu výchovu. Uhlík (1996) uvádí, že většina děvčat zde byla umístěna z politických důvodů (zrada státu, vytváření nelegálních seskupení, neohlášení útěků svých spolužáků do zahraničí atd.). Podle Kýra (2008) zde děvčata absolvovala politické přednášky, navštěvovala zájmové kroužky, ale především pracovala (zemědělství, zahradničení, domácí práce). Tento ústav byl roku 1952 zrušen a děvčata se po krátké zastávce v Zámrsku ocitla v Kostomlatech pod Milešovkou.

Podle Kýra (2008) se během 60. let 20. století ustálila soustava ústavů, které pečují o děti a mládež, jimž pobyt v těchto zařízeních nařídil opatrovnícký soud na návrh orgánu péče o dítě. Také je zde patrná snaha o pedagogické působení na mladistvé delikventy. Nápravně výchovná činnost, jak uvádí Kýr (2008), měla být složena z pevného režimu, vzdělávání (samozřejmě i politické) a pracovní činnosti.

Dochází ke **kategorizaci ústavů**, Kýr (2008) se zmiňuje o dětském domově třídícím, jehož personál měl děti do 15 let řádně vyšetřit (lékařsky, psychologicky) dále vytvořit sociální anamnézu. Děti byly pod dohledem především pedagogů, kteří ve svých závěrech určovali, do jakého dětského výchovného ústavu budou zařazeny. V této době byly dětské výchovné ústavy rozděleny do 3 skupin a to podle závažnosti chování dětí.

Mladiství byly podle Kýra (2008) umístovány do domovů mládeže opět podle závažnosti svého chování. Ovšem tyto ústavy byly rozděleny i podle pohlaví mladistvých.

Matoušek (1998) uvádí, že na základě předchozího vývoje vznikla tato struktura zařízení pro děti a mládež:

- a) diagnostický ústav pro děti,
- b) diagnostický ústav pro mládež,
- c) dětské výchovné ústavy,
- d) dětské výchovné ústavy se zvýšenou péčí,
- e) výchovné ústavy pro mládež,
- f) výchovné ústavy pro mládež se zvýšenou péčí.

Na základě svého výzkumu Tesařová z roku 1997 (in Matoušek, 1998) kritizuje tento systém a to především z důvodu přeplněnosti zařízení (malá kapacita, ale hodně umístěných svěřenců), velký podíl svěřenců je na útěku ze zařízení (mnohdy až 1/3), odlehlost

od "neústavního" světa, je zde kladen důraz na kolektiv nikoliv na individuální potřeby svěřenců apod. Také upozorňuje na agresivní chování mezi svěřenci - především na velmi častou šikanu.

Tesařová (in Matoušek, 1998, s. 159) dále uvádí, že "*V ústavu se má rizikový mladiství naučit, jak po propuštění z něj žít.*" Tímto upozorňuje na liknavý přístup personálu k mladistvým, často se jedná pouze o dozor než o snahu mladistvé naučit, jak by měli po propuštění správně ve společnosti fungovat. S rodinou se příliš nespolupracuje (děti jezdí domů pouze za odměnu).

Převládá zde tzv. bodový systém - děti jsou bodovány za dobré chování a také se jim body odečítají v případě porušení pravidel zařízení. Na základě tohoto systému má pak svěřenec možnost využít nějakou výhodu - vycházku, odjezd za rodinou, kino apod. Tento systém opět Tesařová kritizuje (in Matoušek, 1998).

Dále Matoušek (1998) uvádí, jakým způsobem fungoval diagnostický ústav a výchovný ústav pro mládež.

Do **diagnostického ústavu** jsou přijímáni svěřenci na základě rozhodnutí opatrovnického soudu nebo po vzájemné dohodě s rodiči dítěte. Po přijetí musí svěřenec odevzdat svůj oděv a je mu vydán erární. Jediná možnost, jak si zachovat něco ze sebe, mají mladiství díky šperkům (ponecháním si je u sebe během pobytu je však nebezpečím - hrozí krádeže), kosmetickým a hygienickým potřebám, které využívají ze svých zdrojů. Svěřenci jsou seskupeni po 10 a takto se střídají během dne v určených blocích - pracovní činnost, vzdělávání, terapie. Probíhá zde komunitní sezení všech svěřenců a to denně. Samostatné vycházky jsou zde možné, ale pouze pokud se za jednoho člena přimluví celé seskupení - v případě útěku jsou potrestáni všichni. Personál své svěřence podrobí vyšetřením a vychovatel (po zhruba 8 týdenním pobytu) doporučí další postup dítěte - nejčastěji umístění do výchovného ústavu.

Výchovný ústav se zaměřuje především na to, aby jeho svěřenci získali vzdělání. K tomuto slouží nabídka různých programů, podle Matouška (1998), je to např. kurz či školení (pokud mladiství více za svůj krátký pobyt nestihnou nebo by nebyli schopni ukončit jiné vzdělávání), dále odborná učiliště a střední odborná učiliště. Mladiství jsou seskupování opět podle vzdělávacích programů, existuje však i varianta samostatného bydlení svěřenců mimo ústav (do ústavu přichází pouze jíst a vzdělávat se) - oddělení pro matky s dětmi v Černovicích.

Podle Matouška (1998) záleží vedení ústavů více na pěkném vybavení ústavu než na smysluplné práci se svěřenci. Dále uvádí, že je důležité při posuzování dobrého ústavu dbát na kapacitu ústavu (lepší jsou ústavy menší), dobře fungující personál a kvalitní nabídka učebních oborů.

Uhlík (1996) uvádí, že během tohoto období - tedy od druhé světové války do roku 1989 došlo k výraznému odklonu od slibného vývoje, jak vězeňství tak péče o mladistvé delikventy, které nás výrazně odlišilo od vývoje v netotalitních státech.

Další vývoj shrnuje Matoušek (1999, str. 37) *"Převrat roku 1989 přinesl změnu politického uspořádání, změnu ideologie, nikoli změnu institucí."*

1.4 Pedagogické přístupy a teorie

Přístup k výchově byl, podle Slomka (2006), závislý na situaci ve státě a jeho vládě. Jako první přístup, který byl ve společnosti využíván od nepaměti, je represe, což znamená, že problematičtí jedinci byli separováni od "zdravé" společnosti. Od 15. století se v Evropě začíná používat rehabilitace - tedy využívání výše zmíněných osob jako levné pracovní síly se snahou o resocializaci. Poslední přístup je prevence, která má za úkol zabraňovat výskytu problémového chování.

V Evropě existovalo několik systémů, které Slomek (2006) člení na:

a) tradiční systémy

- **filadelfský** - podstatou byla naprostá separace - trestanci žili v samotě v kobce, kde měli zpytovat svědomí (hlavně přemýšlet nad dopady svého chování), platí zde zákaz komunikace mezi vězňáky,
- **augburnský** - podstata podobná filadelfskému systému - ovšem trestanci byli o samotě v kobkách pouze přes noc, ve dne pracovali (trestanci spolu však nesmi při práci mluvit),
- **lensburgský** - chovanec z ústavu odchází pouze v případě, že prošel všemi úrovněmi přesně vymezených úkolů, nejdůležitějším prvkem zde byl řád a režim.

b) rodinné systémy (od poloviny 19. stol.)

Zde byl nejdůležitější postavou **J. H. Pestalozzi**, který se snaží prosadit myšlenku, že ústavní péče má být co nejvíce shodná s péčí poskytovanou v běžné rodině. Tento přístup se šíří Evropou, vznikají různé skupiny, které spravují stále přítomní pracovníci - rodiče (manželské páry, jednotlivci). Chovanci se mohou podílet na vedení skupiny, používají se zde tělesné tresty.

Proti používání tělesných trestů se angažoval apoštol **Giovanni Bosco**, který také upozorňuje na velký vliv na ovlivňování chovance jeho vrstevníky. Jeho práce je velmi ovlivněna vírou.

c) systémy s vnitřní sociální strukturou (důležitý prvek samosprávy)

Díky **A. S. Makarenkovi** se objevují nové principy ve výchově a to orientace na člověka, pedagogický optimismus, dynamika skupiny a samospráva.

Dále vznikají tzv. republiky mladých provinilců - řídí se sami - mají své vedení, hlavu republiky a tribunál.

V druhé polovině 20. stol. je viditelná snaha o osvětové působení - především práce s rodinou, ale jsou také budována zařízení pro obtížně vychovatelné.

Za Českou republiku, uvádí Slomek (2006), jako nejvýznamnější postavu **Aloise Zikmunda**, který vedl Zemskou vychovatelnou v Opatovicích. Zde umožňuje chovancům opustit zařízení na zkoušku, dále upozorňuje na důležitost pozice vychovatele, uznává tělesné tresty, ale také psychoterapeutické činnosti.

Na závěr této kapitoly bych ráda zdůraznila několik bodů historie výchovných ústavů v České republice. V počátcích trestání a věznění mladistvých, podle mého názoru, nikdo nebral zřetel na odlišné potřeby dětí od dospělých. Všichni vězni - ženy, muži i děti společně pracovali během výkonu trestu. Jaký důsledek mělo takové zacházení na děti a mladistvé si můžeme jen domýšlet.

Jako začátek veliké změny považuji reformy Marie Terezie a Josefa II. Je zde vidět alespoň snaha změnit přístup k dítěti. Nicméně k žádným výrazným změnám nedochází. Nařízení o uvěznění dětí a mladistvých odděleně od dospělých se začíná realizovat po 20ti

letech od jeho platnosti (počátek 19. stol). V této době se opět zesilují snahy o změnu přístupu k mladým delikventům, které vyústí k vydání zákona o soudnictví nad mládeží - což považují za obrovský pokrok, který bohužel dlouho nevydržel.

Do konce druhé světové války zde byla patrná snaha o zaměření se na dítě či mladistvého, ovšem s příchodem nového režimu byla tato snaha přeměněna na tzv. kolektivní výchovu. Vzniká velká řada nových ústavů, které mají své uspořádání.

Podle mého názoru od této chvíle nedochází k výrazným změnám, ani se nevyužívají zkušenosti ze zahraničí a proto je neustálá potřeba měnit vše zastaralé - dát vzniknout novému trendu či nové koncepci. S přijetím zákona č. 109/2002 Sb., se to částečně podařilo, ovšem i tento zákon je velmi obecný. Proto nadále zůstává veliká rozmanitost v působení výchovných ústavů a nejasnost v mnoha problematických situacích během výchovy dětí a mládeže s nařízenou ústavní a ochrannou výchovou - ale o tom více v následující kapitole.

2 PROMĚNY EDUKACE VE VÝCHOVNÝCH ÚSTAVECH NA ZÁKLADĚ ZÁKONA Č. 109/2002 SB.

V této kapitole budu vycházet především ze zákona č. 109/2002 Sb., který platí, s drobnými úpravami, do dnes. V první řadě se zmíním o cestě dítěte či mladistvého do péče školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, dále se budu věnovat jednotlivým typům těchto zařízení a jejich základním činnostem a uvedu zde nejdůležitější informace uvedené v zákoně č. 109/2002 Sb.

Vzhledem k obecnosti tohoto zákona se také zaměřím na to, jak školská zařízení fungují v praxi, tedy jak se odlišují v přístupu ke svým klientům. Dále se zaměřím na převýchovný proces, uvedu jeho cíl, prostředky a metody.

Podle mého názoru je potřeba uvědomit si, jak současný systém funguje, kde jsou jeho nedostatky a zda stále odpovídá požadavkům dnešní společnosti. Pouze na základě těchto informací můžeme uvažovat o změnách celého systému ústavní výchovy.

2.1 Cesta do školského zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy

Na začátku této cesty stojí nařízení soudu o předání dítěte nebo mladistvého, do péče určité výchovné instituce. Podle zákona č. 109/2002 je to především předběžné opatření, nařízení ústavní výchovy a ochranné výchovy.

Nařízení **předběžného opatření** upravuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Pokud je třeba situaci dítěte okamžitě řešit (je ohroženo zdraví, řádný vývoj nebo se o dítě nemá kdo postarat), pracovník orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále OSPOD) podává návrh na předběžné opatření soudu, který nařídí předběžné opatření v co nejkratším čase. Dítě je na základě tohoto dokumentu okamžitě umístěno do soudem označeného zařízení. Toto předání zajišťuje, podle z. č. 359/1999 Sb., rodič (či jiná osoba odpovědná za výchovu) nebo pracovník OSPOD.

Nemělo by se jednat o konečné řešení situace, ale o úpravu situace na nezbytně nutnou dobu. Bohužel z praxe vím, že ve většině případů následuje nařízení ústavní výchovy a to vše ve velmi krátkém čase (rodině tedy nebyl mnohdy dán prostor pro urovnání situace). V případě poruch chování a páchání drobné trestné činnosti také často přemýšlím o tom, zda je nutné nařizovat předběžné opatření, které se vykonává do 24 hodin od jeho vydání.

Nařízení ústavní výchovy je upraveno zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině (§ 46, odst. 1), kde je uvedeno:

"Jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit, může soud nařídit ústavní výchovu, ..."

Zákon o rodině rovněž uvádí, že ústavní výchova trvá do zletilosti, ale soud může rozhodnout o prodloužení o jeden rok. Pokud ovšem dojde k odstranění důvodů, pro které je ústavní výchova nařízena, soud je povinen tuto zrušit.

K tomuto dodávám, že prodlužování ústavní výchovy se v praxi již v podstatě nerealizuje, ani v případech prodloužení pobytu na základě ukončení studia. Více se využívají smlouvy o prodloužení pobytu (mají pro ústav větší výhody - z hlediska stanovení podmínek prodlouženého pobytu).

Ohledně zrušení ústavní výchovy uvádím, že k němu také dochází zřídka. Ke zrušení ústavní výchovy je třeba kladného vyjádření pracovníka OSPOD, ale pokud ten zastává názor, že je zlepšení v chování dítěte výsledkem pobytu v ústavu a bylo by dobré v tomto setrvat (a především ukončit přípravu na budoucí povolání), soud ústavní výchovu na základě jeho doporučení ústavní výchovu nezruší.

Díky svému zaměstnání ve Výchovném ústavu v Brandýse nad Orlicí, mohu uvést, že nejčastějšími příčinami nařízení ústavní výchovy a předběžného opatření jsou na prvním místě **poruchy chování** (záškoláctví, útěky, agresivní chování,...), nerespektování autorit a drobná trestná činnost (především krádeže).

Matoušek (2008, str. 143) ve slovníku sociální práce vysvětluje pojem poruchy chování *"Označení u dětí ve středním a vyšším školním věku a také u mládeže pro chování překračující sociální normy."*

Vágnerová (2008, str. 779) doplňuje, že se jedná o situace, kdy *"...jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event. na úrovni jeho rozumových schopností"*. Poruchy chování dále dělí na agresivní (např. šikana, vandalismus,...) a neagresivní (např. lhaní, záškoláctví, útěky,...).

S dětmi a mladistvými, kteří spáchali provinění nebo vykazují znaky poruch chování, má povinnost - dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí - pracovat OSPOD, který je součástí obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Konkrétně se jedná o kurátory pro děti a mládež. Ti mají povinnost pracovat přímo s výše uvedeným dítětem či mladistvým i jeho rodinou, volit účinné metody práce - tím se snažit změnit současnou problematickou situaci dítěte k lepšímu.

Pokud však tato práce nevede k pozitivnímu výsledku, je pracovník OSPOD oprávněn podat návrh k soudu na nařízení předběžného opatření nebo nařízení ústavní výchovy.

Trestnou činnost upravuje zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Zde je uvedeno, že provinění je jednání, které porušuje právní normy (naplňuje znaky trestného činu), ale bylo spácháno osobou ve věku 15 až 18 let, tedy osobou mladistvou.

V tomto případě může soud uložit výchovná opatření (např. dohled probačního úředníka, napomenutí,...), trestní opatření (např. obecně prospěšné práce, zákaz činnosti, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu,...) a ochranná opatření (např. ochranná léčba, zabránění věci a ochranná výchova). **Ochranou výchovu** nařizuje soud v případech, kdy rodina dítěte či mladistvého není schopna napravit jeho chování.

Dítě nebo mladistvý se na základě nařízení ústavní výchovy, ochranné výchovy nebo předběžného opatření dostává do prvního školského zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, kterým je diagnostický ústav. Zde je rozhodováno o tom, jak bude jeho cesta pokračovat dále.

2.2 Typy školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy dle zákona č. 109/2002

Na úvod této podkapitoly bych ráda uvedla, že každé školské zařízení, dle zákona č. 109/2002 Sb., musí jednat s dítětem v souladu s jeho právy a v jeho zájmu, snažit se o pozitivní změnu chování, popřípadě zmírňovat důsledky poruch chování. Všechna zařízení zajišťují dětem tzv. plné přímé zaopatření, což znamená péči od zajištění oblečení, jídla, školních potřeb a pomůcek po kapesné a dary k narozeninám.

Prvním zařízením, kterým dítě či mladistvý musí projít, je **diagnostický ústav**. V současné době existují Dětské diagnostické ústavy (pro děti do 15 let - respektive do splnění povinné školní docházky) a Diagnostické ústavy (pro mládež - od 15 do 18 let).

Základní funkcí tohoto zařízení je, podle z. č. 109/2002 Sb., rozhodování o vřazení dítěte do vhodného typu zařízení. Rozhodnutí je podloženo závěry odborníků - zaměstnanců diagnostického ústavu, kteří s dítětem pracovali (např. psycholog, etoped, vychovatel, sociální pracovník,...). Důležitým kritériem pro výběr zařízení je vzdálenost od bydliště rodiny (v zájmu zajištění častých kontaktů s rodinou). Závěrečná zpráva, kterou výše zmínění pracovníci vypracují přibližně po 8 týdnech pobytu, obsahuje kromě důležitých závěrů z diagnostiky také doporučení, jak s dítětem dále pracovat. Tato zpráva putuje s dítětem do dalšího zařízení, kterým může být dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav.

Dětský domov, dle zákona č. 109/2002 Sb., pečuje o děti a mladistvé od 3 let do jejich zletilosti (případně i déle po dobu jejich studia - nejdéle do 26 let). Klienti dětského domova nemají nařízenou ústavní výchovu z důvodu poruch chování.

Dětský domov se školou (dále DDS) se již dětmi s poruchou chování zabývá, mohou zde být umístěny na základě nařízení o ústavní, ale i ochranné výchovy (samozřejmě i z důvodu nařízení předběžného opatření). Zákon č. 109/2002 Sb., je však velmi strohý a obecný, proto se o činnosti tohoto zařízení dozvídáme málo - pouze to, že součástí ústavu je škola (základní škola), do které klienti dochází dokud se jeho chování nezmění. Následně může být žákem školy mimo DDS.

Pro **výchovný ústav** platí výše uvedené, jen s tím rozdílem, že se jedná o zařízení pro mladistvé - od 15 let (po ukončení povinné školní docházky). Dále se dočítáme, že je

možné zřídit ústav zvlášť pro mladistvé s nařízenou ochrannou výchovou, pro nezletilé matky a jejich děti nebo vyžadující výchovně léčebnou péči.

Výše uvedené je vše, co se o jednotlivých zařízeních v zákoně č. 109/2002 dozvíme. Avšak v této normě najdeme spoustu důležitých informací o činnosti těchto zařízení - platné pro všechny druhy.

Za důležité považuji vyjmenování práv a povinností dětí umístěných v zařízení (viz příloha č. 2) a práva a povinnosti osob odpovědných za výchovu vůči ústavu (viz příloha č. 3). Dále zde najdeme úpravu úhrady péče, kapesného (např. pro dítě starší 15 let je to 300,- Kč na měsíc) , darů a věcné pomoci (při propuštění z ústavu - tzv. odchodné - může být až ve výši 15.000,- Kč, ale málokterý ústav si toto může dovolit vzhledem ke svým finančním možnostem).

Zákon také určuje kapacitu zařízení a to pomocí stanovení počtu dětí v rodinných a výchovných skupinách - obecně 5 - 8 dětí v jedné skupině. Dětský domov a dětský domov se školou (zde se jedná o rodinné skupiny) může pečovat maximálně o 48 dětí, stejně tak výchovný ústav.

Nyní bych se ráda zaměřila na **činnost ředitelů** těchto zařízení - s důrazem na výchovné ústavy a také na opatření ve výchově, která podle zákona č. 109/2002 Sb., mohou být uložena.

Níže zmíněné aktivity dětí se mohou dít pouze za souhlasu či povolení ředitele zařízení:

- návštěva rodiny či jiné osoby na různě dlouhou dobu (víkendy, prázdniny) a to pouze se souhlasem OSPOD,
- pobyt mimo ústav ve spojitosti se studiem či zaměstnáním (u rodičů, příbuzných nebo domovy mládeže),
- samostatné cestování na víkendové propustky, do škol a pod. (pouze mladiství),
- návštěvy rodiny, příbuzných či přátel (ředitel ukončí návštěvu, která může ohrozit výchovu dítěte),
- pobyt v zařízení po dosažení zletilosti - uzavření smlouvy o prodlouženém pobytu v zařízení (v případě studia).

Ředitel může navrhnout soudu zrušení ústavní výchovy, zrušení ochranné výchovy, přeměnu z ochranné na ústavní výchovu a prodloužení ústavní výchovy. Pokud se rozhodne

o tom, že uskuteční tato podání, musí se nejprve seznámit s názory rodičů a pracovníka OSPOD, který má dítě v péči.

Ředitel zařízení má také své povinnosti a to především spolupracovat s pracovníkem OSPOD, především předávat důležité informace o dítěti, projednávat důležité okamžiky ve výchově dítěte (např. blížící se propuštění z ústavu), spolupracovat s rodiči (především je informovat) a velmi důležitá je povinnost provádět plán rozvoje osobnosti a vyhodnocovat jeho vykonávání. Další povinnosti vyplývají k diagnostickému ústavu, který musí být informován o situaci v zařízení (především o naplněnosti).

Činnost školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy je kontrolována Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dodržování právních norem), Českou školní inspekcí (kontrola pedagogické činnosti) a Okresním státním zastupitelstvím (kontrola zaměřená na dodržování práv dětí a mladistvých v těchto zařízeních). Zařízení mají také povinnost spolupracovat s veřejným ochráncem práv, který zde provádí od roku 2006 pravidelné návštěvy.

Nyní bych ráda uvedla svou pracovní zkušenost o tom, jak tento zákon funguje v praxi. Vzhledem k tomu, že zákon ani prováděcí vyhláška č. 334/2003 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, v podstatě neupravují podrobně činnost těchto zařízení (určuje povinnosti zařízení, ale již málo se hovoří o tom, jak vykonávat mnoho dalších důležitých činností), poskytuje svou péči dětem a mladistvým každé zařízení odlišně. Je pravdou, že dodržují platný zákon, ale liší se na příklad tzv. "otevřeností".

Škoviera (2007) se touto problematikou ve své publikaci zabývá a člení ústavy následovně:

a) **uzavřená zařízení** - platí zde direktivní přístup s důrazem na režimová pravidla, kolektivní výchovu a tresty (dále mají klienti např. přidělování erárního oblečení, důležité je studium, kontakty se udržují pouze mezi ústavu ne s "civilním" světem),

b) **zpola otevřená zařízení** (polootvřená) - důležitá pravidla a režim, k motivaci se využívají kladná opatření ve výchově, dospělí plánují zajímavé aktivity, o klienty pečují, hlídají jeho volný čas mimo zařízení, některé aktivity se odehrávají mimo zařízení (např. studium),

c) **otevřená zařízení** - hlavní je zde klient, individuální přístup, pomoc k zásadním změnám osobnosti - rozvoji klienta, který spolupracuje na činnostech ústavu, trávení času mimo zařízení je normální (volný čas i studium).

Je zřejmé, že každé zařízení volí formu přístupu k dětem a mladistvým samo - s ohledem na potřeby svých klientů. Svůj přístup označují jako koncepci zařízení. V dnešní době převažují zařízení uzavřená a polootevřená. Pracovníci ústavů se již snaží o větší zapojení do "civilního" života a to z důvodu usnadnění návratu klienta zpět do jeho přirozeného prostředí. Škoviera (2007, str. 89) k tomuto uvádí:

"Resocializace dítěte, která je součástí převýchovného procesu, se nemůže uskutečnit, aniž bychom dítě připravili na návrat do běžného prostředí a zároveň prostředí připravili na návrat dítěte."

I když je otevřený systém často obětí kritiky - neplní funkci ochrany společnosti, separace dítěte od nepříznivých vlivů, velká pravděpodobnost nelegálního opuštění zařízení - útěky, jak uvádí Škoviera (2007) - je, podle mého názoru, pro klienty z hlediska návratu do přirozeného prostředí, ten nejvhodnější. Jak jinak můžeme zjistit, že je dítě schopno "normálního" fungování ve společnosti, když mu do ní neumožníme přístup? Díky mé zkušenosti v zařízení otevřeného typu vím, že mnohdy i rodiče klientů s tímto režimem nesouhlasí. Měli představu, že jejich dítě bude zavřené v ústavu, kde na něj budou odborníci působit tak dlouho, dokud se nezmění.

Myšlenka co nejkratšího pobytu v zařízení a co nejrychlejšího návratu do přirozeného prostředí se také nevyskytuje v mnoha koncepcích výchovných ústavů. S rodinami klientů pracuje pouze minimum ústavů (začíná to být spíše doména dětských domovů). Ve většině případů je patrná myšlenka, že pokud se již dítě či mladiství dostalo do školského zařízení, zůstane tam až do své zletilosti. Proto je možné se v praxi setkat s dětmi, které strávily v ústavní výchově skoro celý svůj život.

I v dnešní době opravdu existují zařízení, která poskytují dětem erární oblečení, děti odevzdávají své šperky a módní doplňky (mnohdy nemající žádnou hodnotu), nemohou mít u sebe své osobní věci, nemohou si vyzdobit pokoj apod. Situaci, kdy bych měla strávit v nějakém zařízení i několik let bez svých osobních věcí, si nedovedu ani představit. Klienti takto, podle mého názoru, ztrácí svou identitu. V zařízení to často zdůvodňují častými krádežemi nebo tím, že tato opatření jsou důležitá - aby si děti navzájem nezáviděli.

Přístup k osobním financím klientů také není nikde upraven. Jedná se o příjmy ze sirotčích důchodů, výživného a pod. - ne kapesné (i když i v problematice využívání kapesného se vedou časté polemiky mezi pracovníky ústavů), která náleží dítěti a mají být použity podle jeho potřeb. Některé ústavy tyto peníze spoří a nedávají klientovi prostor pro jejich využití (klient ani mnohdy neví, že nějaké úspory má - toto uvádím ze své pracovní zkušenosti), ale nejčastěji se jedná o vzájemnou dohodu klienta a odpovědného pracovníka ústavu - kolik peněz bude moci měsíčně využívat na své potřeby a kolik spořit. Tato problematika způsobila mnoho dohadů. Ale vždy se shodneme na jednom - vždy je třeba posoudit problematiku financí s ohledem na klienta (především jeho věk) a výši měsíčního příjmu.

Dalším důležitým bodem je spolupráce s rodinou - to je záležitost velmi rozmanitá a proto se jí budu zabývat v samostatné kapitole.

Přístupy jednotlivých zařízení ke svým klientům jsou opravdu různé, žádná norma jim totiž nepřikazuje opak. Myslím si, že právě z těchto důvodů je změna - či moderněji transformace systému - potřeba.

2.3 Práce s dětmi a mladistvými umístěnými ve školských zařízení

Podstatou umístění dítěte či mladistvého do dětského domova se školou či výchovného ústavu je, podle Slomka (2006, str. 14), **převýchova**, kterou definuje jako "*... speciálně pedagogickou činnost s cílem vrátit jedince k sociální normě, upravit jeho vztahové a kontaktní problémy, řešit jeho hodnotový systém.*"

Komárik (in Škoviera, 2007, str. 29) o převýchově uvádí, že "*... začíná konstatováním, že někde ve výchově došlo k selhání, jehož výsledkem je to, že dítě se od vrstevníků liší v některých vývojových oblastech a tyto rozdíly mu nedovolují žít tak, jako žijí ostatní lidé.*"

Podle mého názoru je převýchova činností výchovných zařízení, která má za úkol naučit děti a mládež takovému chování, které je v souladu s představou společnosti.

Dále Slomek (2006) uvádí, že jde o náročnou, déle trvající a cílenou činnost, která se musí vypořádat s nesouhlasnými projevy převychovávaného dítěte či mladistvého. Základem je umístění dítěte do ústavu - dochází k odloučení od rodiny, party, přátel - všeho co může být příčinou problémového chování. Následuje přivykání na nové prostředí, dítě má nové

povinnosti (s pomocí pracovníků zařízení se snaží je plnit), platí zde jiná pravidla. Dítě by si mělo tato pravidla natolik zafixovat, aby je považovalo za své vlastní.

Cílem převýchovy by měla být, dle Slomka (2006) **resocializace**. Matoušek ve slovníku sociální práce (2008, str. 174) definuje resocializaci jako "*Návrat ke společensky přijatelnému způsobu chování u lidí, kteří se od něj odchýlili.*"

Jako **prostředky převýchovného procesu** Slomek (2006) uvádí hru, jejíž pomocí se klienti učí zachovávat základní zásady, pracovat s emocemi, spolupráce s ostatními apod.. Také zmiňuje práci, která pomáhá k osobnostnímu rozvoji, pokud je smysluplná, potřebná. Jako další uvádí režim a prostředí ústavu.

Podle mého názoru by měly být užívány všechny tyto prostředky, ale ve stejném poměru - neměl by výrazně převyšovat pouze jeden. Podle Matouška (1999), je důležité aby klienti mohli ovlivnit činnosti, které mají v ústavu vykonávat. Zmiňuje **schůzky** - v praxi většinou **komunity** - na kterých si klienti a pracovníci mohou navzájem sdělit svá přání, požadavky i stížnosti, dále zde probíhá udělování opatření ve výchově, ke kterým se klienti musí vyjádřit (pokud chtějí, případně s opatřením nesouhlasí).

Ve Výchovném ústavu v Brandýse nad Orlicí, jsem (jako sociální pracovnice) byla účastna každé komunity, která se konala jednou týdně. Zde probíhají sdělení ústavu ke klientům (zhodnocení předcházejícího týdne, provozní sdělení týkající se stravy, nákupu oblečení, školních pomůcek, dále informace týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví, apod.), dále jsou na řadě klienti - jejich návrhy (např. jak využít volný čas), žádosti (o mimořádné vycházky, přestěhování na jiný pokoj, nákup oblečení apod.), stížnosti. Následně jsou dohodnuty aktivity na víkend. Vše probíhá v duchu rovnoprávnosti - každý má možnost se k věci vyjádřit, je mu dán prostor. Návrhy jednotlivců musí schválit celá skupina (nebo alespoň její většina).

Komunita se posléze rozpouští do výchovných skupin, kde se v menších komunitách hodnotí chování dítěte a opatření ve výchově - zde má klient možnost se k odměně či trestu za své chování vyjádřit, případně vše vysvětlit a tím trest odvrátit.

Opatření ve výchově uvedené v § 21 (z. č. 109/2002 Sb.) mají povahu odměn a trestů vzhledem k dodržování vnitřního řádu (jeho součástí jsou práva a povinnosti dětí vyjmenovaná v z. č. 109/2002 Sb.).

Jako trest lze neumožnit vycházku, účast na zajímavém programu organizovaným ústavem či jinou aktivitu, vyplatit nižší kapesné (maximálně o 1/3), neumožnit návštěvu jiných osob než rodičů.

Odměny mohou být věcné či finanční, vyšší kapesné (do částky stanovené v z. č. 109/2002 Sb.), udělení zvláštní vycházky, umožnit účast na zajímavém programu, akci (např. kino), prominutí výše uvedeného trestu.

Toto platí pro děti s nařízenou ústavní výchovou. Pokud má dítě nařízenou ochranou výchovu jako odměna pro něj připadá v úvahu zvláštní vycházka (v délce maximálně 12 hodin) a návštěva přátel.

Nyní se zaměřím na metody převýchovné práce, kterými jsou, podle Slomka (2006) reedukace, kompenzace, rehabilitace, aplikace psychoterapeutických přístupů a prevence.

Reedukace se zabývá přeměnou nežádoucího chování na společensky přijatelné. Vašek (in Škoviera, 2006, str. 29) uvádí, že je to *"...souhrn speciálněpedagogických aktivit zaměřených na rozvoj nevyvinutých schopností nebo na úpravu porušených schopností."*

Další metodou je **kompenzace**, kterou má Slomek (2006, str. 18) na mysli *"nahrazení či vyrovnaní"*. Jedná se např. o nahrazení nezdravého rodinného prostředí dětským domovem, přeučení nepříjemného chování apod.

Rehabilitace se zaměřuje na pomoc při znovu začleňování se do společnosti po ukončení ústavní výchovy. Tato pomoc se soustředí především na hledání vhodného zaměstnání, řešení bytové otázky, nácvik modelových situací (např. jednání na úřadě, vyplňování žádostí, psaní životopisu apod.). Největší smysl má v otevřeném systému - zde lze zajistit četnější spolupráci s "civilním" světem.

Předposlední metodou je **aplikace psychoterapeutických přístupů**. Podle Slomka (2006) se jedná o práci s klientem či skupinou klientů, jejímž účelem je podpořit klienta v jeho schopnostech ovlivňovat svůj život. Terapeut pomáhá prostřednictvím domluvy, rozhovoru či hrou, prací. Někdy postačí samotné naslouchání klientovi, někdy je potřeba pracovat s jeho citovými projevy, práce s agresivitou apod.

Poslední metodou je **prevence**, pro výchovné ústavy by představovala spíše metodu, která zabraňuje znovuobjevení nebo prohlubování poruch chování.

Jako další metody Slomek (2006) uvádí metodu osobního příkladu, metodu přesvědčování, metoda organizace chování (nacvičování požadovaného chování k jeho zvnitřnění), metoda stimulace chování (využití odměny), metoda donucení (využití trestu).

Dále Slomek (2006) uvádí **postpenitenciární péči**, která se zaměřuje na bývalé klienty školských zařízení, kteří se dostali do obtížných životních situací a neumí je řešit.

Tato péče u nás není rozšířena. V podstatě jediná instituce, která ji poskytuje je středisko výchovné péče. Školská zařízení by o svých bývalých klientech měla mít přehled ještě 2 roky po ukončení ústavní výchovy, ovšem znemožňuje to neochota klientů se zařízením dále spolupracovat a často mění své bydliště, telefonní čísla, nezdržují se u rodičů (ani ti mnohdy nevědí, co se s jejich dětmi stalo) není je tak možné kontaktovat.

Ovšem je pravdou, že hrstka bývalých klientů se do zařízení vrací, především si popovídat, někdy se i poradit a hlavně sdělit své životní úspěchy (získání vzdělání - maturitní zkouška, absolutorium vyšší odborné školy, získání dobrého zaměstnání apod.).

Na závěr této kapitoly bych ráda znovu uvedla, že je velmi důležité uvědomit si, že současný systém není dokonalý. Zákon č. 109/2002 Sb., upravuje mnoho důležitých věcí, stanoví práva a povinnosti dětí a mladistvých, jejich rodičů, ale i ředitele zařízení, určuje jednotlivé typy školských zařízení a základní činnosti v nich, avšak v praxi je tolik rozdílů v přístupech a činnostech zařízení stejného druhu (podle mých zkušeností ve výchovných ústavech).

Podle mých zkušeností lze nalézt zařízení, které užívá bodový systém k hodnocení dětí, ale také zařízení, která přistupují k dětem v hodnocení velmi individuálně. Také přístup k účelu pobytu ve výchovném ústavu se často mění - od získání vzdělání po co nejrychlejší znovu začlenění do přirozeného prostředí. Od výše uvedených myšlenek se také odvíjí práce s klienty a jejich rodinami.

Podle mého názoru je nutné určit v práci s mladistvými směr nebo cíl, čeho má být během pobytu ve výchovném ústavu dosaženo. Je důležitější ukončené střední vzdělání nebo fungování mladistvého ve svém přirozeném prostředí? V současné době se začíná preferovat druhá možnost, proto se začíná více pracovat na zlepšení situace v rodině - využívání sanace rodiny (viz níže) a sami někteří pracovníci školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy se snaží prosazovat změnu v přístupu ke klientům a jejich rodinám, která by byla platná pro všechny ústavy (práce na návrhu novely zákona č. 109/2002 Sb.). Touto problematikou se budu zabývat v následujících kapitolách.

3 SPOLUPRÁCE VÝCHOVNÉHO ÚSTAVU S ORGÁNEM SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Jak už jsem uvedla výše, podle mého názoru, je velice důležité pracovat s rodinou dětí a mladistvých, kteří jsou umístěni ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Tuto činnost mají za úkol především pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí, který je součástí obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

V této kapitole se zaměřím na základní aktivity pracovníků orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále OSPOD), které přímo souvisí s výkonem ústavní či ochranné výchovy.

Díky stanoviskům veřejného ochránce práv zde uvedu i jím zjištěné nedostatky v činnosti OSPOD.

Tato kapitola má za úkol upozornit na důležitost provázanosti jednotlivých institucí při péči o děti a mladistvé, zejména při práci s jejich rodinami.

3.1 Činnost pracovníků OSPOD v souvislosti s ústavní a ochrannou výchovou

Pracovníci OSPOD vstupují do života klienta a jeho rodiny v případech, kdy jsou upozorněni (např. školou), že klientovo chování vykazuje známky poruch chování (viz výše), zanedbanosti, špatného zacházení apod. ale také v případech, kdy sám rodič přichází na úřad s prosbou o pomoc.

Podle zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen z. č. 359/1999 Sb.), pracovníci OSPOD podporují rodinu v hledání východiska z jejich současných problémů s výchovou dítěte, poskytují kontakty na odborná pracoviště (středisko výchovné péče, pedagogicko-psychologické poradny, rodinné a manželské poradny apod.), a v závažných případech spolupráci rodiny s tímto zařízením mohou i nařídit.

Dalším úkonem mohou být, podle zákona č. 359/1999 Sb., výchovná opatření, kterými jsou napomenutí dítěte nebo rodičů, dohled nad dítětem, rodinou a omezení (zákaz návštěvy kulturních akcí). Pracovník, který výchovné opatření nařídí musí kontrolovat jeho plnění.

Pokud tyto činnosti nejsou účinné, jak už jsem uvedla výše, pracovník OSPOD může podat návrh na nařízení předběžného opatření či nařízení ústavní výchovy. Pokud se k těmto krokům rozhodne, je povinen podle z. č. 359/1999 Sb., projednat své rozhodnutí s rodiči. Názor rodičů však již nemusí podání návrhu ovlivnit.

V některých případech pracovníci OSPOD doprovází své klienty při jejich umístění do ústavu. Především při vykonávání předběžných opatření. Myslím si, že v tomto případě je následná práce s rodinou velice obtížná.

Díky mé pracovní zkušenosti mohu uvést, že se mnohdy pracovníci OSPOD nesnaží složitou rodinnou situaci řešit jiným způsobem než je podání návrhu na předběžné opatření či nařízení ústavní výchovy.

Jak vystihuje Matoušek (2008), nejdůležitější činností pracovníků OSPOD má být podpora rodiny k nastolení pozitivních změn, ke zlepšení současného stavu. Dále Matoušek (2008, str. 191) uvádí, že *"V praxi našich státních orgánů, které sociálně-právní ochranu dítěte vykonávají, však dosud přetrvává zaměření na deficity: zjišťuje se, které zákonné povinnosti rodiče neplní, proč se nechtějí nebo nedovedou o děti starat. Převládajícím typem řešení situace ohroženého dítěte u nás zatím bývá návrh na ústavní výchovu."*

Zákon č. 359/1999 Sb. upravuje povinnosti pracovníků OSPOD týkající se dětí a mládeže, již v ústavní výchově umístěné. Těmito povinnostmi jsou především:

- přijet za dítětem do školského zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy jednou za čtvrt roku,
- informovat se o současné situaci dítěte, se zaměřením na vývoj osobnosti, komunikace s rodinou, zda nedošlo k takovým změnám, které by umožnily zrušení ústavní výchovy,
- jednou za čtvrt roku vykonat osobní schůzku s rodiči dítěte, zjistit současnou situaci v rodině.

Podle mého názoru je nejdůležitější činnost pracovníka OSPOD uvedena v zákoně č. 359/1999 Sb., (§ 21, odst. 2) *"...spočívající zejména v pomoci uspořádat rodinné poměry, které by umožnily návrat dítěte do rodiny, při řešení životní a sociální situace, včetně hmotné úrovně rodiny, v pomoci při spolupráci s orgány sociálního zabezpečení, úřady práce a dalšími státními a jinými orgány, a za tím účelem také zprostředkuje rodiči pomoc poradenského zařízení."*

Setkala jsem se s mnoha různými přístupy pracovníků OSPOD k dětem a jejich rodinám. Velmi záleží na angažovanosti pracovníka, na jeho flexibilitě, jelikož práce

s rodinou dítěte, které má nařízenou ústavní výchovu není jednoduchá a často vyžaduje, aby pracovník provedl kontrolu domácnosti, kdy je dítě na propustce u rodičů - to znamená práci o víkendu či po pracovní době.

Také bych ráda zdůraznila, že práce s touto rodinou není jednoduchá a vyžaduje spoustu energie a času, ten však pracovník OSPOD mnohdy nemá díky velkému počtu jiných klientů, které má na starosti.

Dalším důležitým faktorem je koncepce celého oddělení OSPOD. Setkala jsem se s celým oddělením pracovníků OSPOD jednoho obecního úřadu obce s rozšířenou působností, kteří nebyli ochotni pracovat s rodinou dítěte, v řádných čtvrtletních intervalech nenavštěvovali rodinu natož dítě umístěné v zařízení. Vše se velmi těžko vyjednávalo telefonicky.

Ovšem na druhou stranu musím říci, že v průběhu času přibývalo pracovníků OSPOD, kteří byli velice iniciativní v práci s rodinou, o dítě se zajímali, navštěvovali ho a sami navrhovali vhodná řešení (např. dlouhodobý pobyt v rodině s určitými podmínkami, které budou právě pracovníci OSPOD kontrolovat).

Na základě své zkušenosti vím, že je velice důležitá spolupráce pracovníků OSPOD a školského zařízení, jelikož rodina dítěte je mnohdy vzdálena desítky i stovky kilometrů od ústavu, jsou právě oni důležitým prostředníkem pro práci s rodinou.

Ovšem podle zákona č. 359/1999 Sb., má také školské zařízení určité povinnosti vůči OSPOD a to:

- umožnit pracovníkovi OSPOD návštěvu dítěte,
- předávat důležité informace, zasílat zprávy apod.,
- dávat na vědomí blízcí se propuštění z ústavu, přemístění dítěte, popř. přítomnost dítěte, které by mohlo být svěřeno do péče jiné fyzické osoby (pěstounská péče, osvojení),
- žádat o souhlasné vyjádření k pobytu dítěte u rodičů,
- předávat žádosti, stížnosti a oznámení dětí ohledně jejich pobytu ve výchovném zařízení směřované k pracovníkovi OSPOD.

Plnění výše uvedených povinností se stává, mimo jiné, předmětem kontroly státního zástupce a to jednou za čtvrt roku. Především se z této oblasti zaměřuje na pobyty dětí u rodičů (tyto pobyty jsou možné i u jiných fyzických osob - příbuzní, hostitelské rodiny, apod.).

Ze svého zaměstnání, je mi známo, že pro to, aby dítě mohlo odcestovat na víkend či prázdniny domů, je třeba písemné žádosti rodiče či jiné fyzické osoby. Na základě této vystaví ústav žádost svou, kterou směřuje k pracovníkovi OSPOD, který má dítě a rodinu na starosti. Ten má povinnost prošetřit situaci v rodině a na základě svých zjištění vydává souhlas či nesouhlas s pobytem dítěte mimo zařízení. Toto platí zejména při prvních pobytech, ale setkala jsem se i s pracovníky, kteří navštěvovali rodinu před každou návštěvou dítěte.

Až ve chvíli, kdy má ústav k dispozici souhlas pracovníka OSPOD může dítě na víkend domů. I z těchto důvodů je velice důležitá dobrá spolupráce ústavu s pracovníky OSPOD.

3.2 Stanoviska veřejného ochránce práv k činnostem OSPOD

Veřejný ochránce práv (dále ombudsman) se zaměřuje na nespokojené klienty pracovníků OSPOD. Klienti mají právo podávat stížnosti a podání adresovaná ombudsmanovi, který se jimi následně zabývá (Motejl a kol., 2007).

Ombudsman se ve svých stanoviscích mimo jiné zabývá (2007) činností pracovníků OSPOD vzhledem k nařízení ústavní výchovy. Uvádí, že nejdůležitějším úkolem OSPOD by mělo být udržet rodinu pohromadě. V případě, že dojde k odloučení dítěte od rodiny by se nemělo stát, že s rodinou nikdo nepracuje - naopak, mělo by se s ní pracovat o to více. Do slova Motejl (2007, str. 26) uvádí, že:

"Sociální pracovník by měl využít všech zbraní a metod, které sociální práce v plném rozsahu zahrnuje za účelem sanace rodiny a návratu dítěte co nejdříve zpět domů."

Dále jako nedostatky v činnosti OSPOD uvádí:

- a) špatné použití předběžného opatření (využívat pouze v krajních případech),
- b) nedostatečná komunikace s rodiči (rodiče nevědí na co mají nárok, co smí a co ne, nerozumí pojmem jako předběžné opatření, ústavní výchova apod.),
- c) nepoužívají všechny možné metody práce s rodinou (poskytnutí rady, předání kontaktu na vhodnou službu, výchovná opatření apod.),
- d) návrhy na předběžné opatření a ústavní výchovu z důvodu špatné finanční situace rodiny (nedostatky v bydlení) - velmi vytýkáno,
- e) neexistence práce s rodinou po nařízení ústavní výchovy.

Následně se Motejl (2007, str.67) zaměřuje na spolupráci pracovníků OSPOD a školského zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a uvádí:

"Nelze popírat, že odtržení dítěte od rodiny je v určitých konkrétních případech v daném okamžiku v jeho zájmu nezbytné. Takové odnětí dítěte z rodiny by mimo jiné mělo být především rodiči chápáno jako prostor určený k uspořádání rodinné situace, obnově jejich narušených funkcí a stabilizaci socioekonomické situace."

Podle názoru Motejla (2007) by rodině ve výše uvedeném měli pomáhat pracovníci OSPOD, ale také pracovníci ústavu.

Na závěr této kapitoly bych ráda uvedla, že pro práci s rodinou klienta umístěného ve výchovném zařízení je velice důležitá spolupráce všech zúčastněných institucí, které již do jeho života a života jeho rodiny vstoupily. Už jen z toho důvodu, aby nedocházelo k protichůdné práci - zařízení se snaží o co nejrychlejší navrácení klienta zpět do rodiny, přičemž pracovník OSPOD v tomto duchu s klientem ani s jeho rodinou nepracuje (v nejhorším případě tuto možnost ani nepřipouští).

Podle mého názoru je vzájemná spolupráce důležitá z hlediska předávání si potřebných informací o klientovi a jeho rodině, ujasnění si společného cíle ústavní výchovy a výběru prostředků k jeho dosažení.

Pokud se zařízení s pracovníkem OSPOD na všem důležitém dohodne, pak teprve může mít práce s klientem ve výchovném zařízení nějaký smysl a ten hlavní by měl být navrácení dítěte do rodiny, v co nejkratším možném čase.

4 NOVÉ PŘÍSTUPY V PRÁCI S KLIENTY VE ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH

V této kapitole se věnuji navrhovaným změnám v péči o děti a mladistvé ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy, ale také novým trendem v sociální práci s rodinou, a to sanací rodiny.

Jak již bylo vysvětleno výše, činnost školských zařízení a orgánu OSPOD spolu úzce souvisí, z tohoto důvodu je, podle mého názoru, důležité, aby se jejich činnost řídila stejnými pravidly, měla stejný cíl. Nejen z tohoto důvodu je potřeba upravit zákon č. 109/2002 Sb., do takové podoby, která bude reakcí na nový směr sanace rodiny (především úprava spolupráce s OSPOD při sanaci rodiny).

4.1 Návrhy novelizace zákona č. 109/2002 Sb.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (dále jen ministerstvo) zřídilo speciální pracovní skupinu, která se má zabývat návrhem na novelizaci zákona č. 109/2002 Sb. Její složení uveřejnila na svých webových stránkách a jedná se o pracovníky ministerstva, odborníky v oblasti lidských a dětských práv a vedoucích pracovníků školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy (dále jen zařízení).

Tato pracovní skupina pracuje déle než 2 roky a výsledkem této činnosti jsou dva návrhy. Ten první byl obsáhlejší a obsahoval mnoho změn, avšak byl odeslán k připomínkování a zřejmě díky tomu došlo k jeho úpravě. Nyní je oficiální návrh druhý.

Po prostudování těchto materiálů bych ráda uvedla pouze nejdůležitější navrhované změny, které se týkají vymezením cíle, účelu, základních zásad a hlavní činnosti výchovných institucí.

4.1.1 První návrh

Tento návrh novelizace si klade za cíl zajistit spolupráci všech institucí, které s rodinou pracují, ve prospěch klienta a jeho rodiny. Činnost těchto institucí by měla vést ke zlepšení

situace v rodině, které by umožňovalo co nejrychlejší návrat dítěte do rodiny, popřípadě nalezení vhodné náhradní rodiny.

Činnost zařízení by se měla orientovat na zařazení svých klientů do společnosti (nikoli je izolovat). Cílem činnosti by samozřejmě mělo být preventivní působení v oblasti poruch chování - tedy, aby nedocházelo k jejich znovuzobjevení či prohlubování.

Účelem ústavní a ochranné výchovy je:

- a) rozvíjení klientovi osobnosti, které mu umožní začlenit se do společnosti a fungovat v ní podle všech platných norem a pravidel,
- b) spolupracovat na sanaci rodiny,
- c) výše zmíněnými body pomoci klientovi návrat do rodiny a to v co nejkratší možné době.

Návrh se také zmiňuje o zásadách ústavní a ochranné výchovy, mezi které patří:

- a) co nejkratší pobyt dítěte v zařízení, který se má co nejvíce podobat přirozenému prostředí (rodině),
- b) individuální přístup k dítěti,
- c) zařízení vytváří pro děti zázemí, kde se budou cítit bezpečně (vybudování důvěry mezi pracovníky a dětmi),
- d) práce s rodinou (i širší),
- e) všestranná práce s dětmi, která vede ke zlepšení či odstranění jejich problémů (využívání různých metod),
- f) návrhu § 1c, odst. 7 uvádí:

"Základem práce s dítětem je respekt vůči němu jako lidské osobnosti, komunikace, vedení a motivace, naslouchání, pomoc, podpora pozitivního rozvoje osobnosti, zejména nalezení sebeúcty a sebehodnoty, smyslu a místa v životě, schopnosti důvěřovat a milovat, výchova k lidským hodnotám a spoluodpovědnosti za sociální a životní prostředí."

Uvádí novinku - minimální standardy kvality jsou zde uvedeny jako prostředek k hodnocení poskytované péče v zařízeních. Slouží především k tomu, aby ve všech zařízeních docházelo k dodržování práv klientů a dále aby došlo ke zlepšení úrovně poskytované péče. Podoba minimálních standardů kvality je srovnatelná (až totožná) se standardy sociálních služeb.

Ohledně činností všech zařízení obecně návrh nově upravuje možnost poskytovat služby na základě žádosti rodičů nebo dítěte (v současnosti platí, že je nutné předběžné opatření, nařízení ústavní či ochranné výchovy) a to i v domácnostech rodin.

Zařízením by vznikla povinnost vyhodnocovat, zda je nařízená ústavní výchova stále pro dítě přínosná a to jednou za čtvrt roku a v případě, že se jakkoliv změní situace v rodině. Pokud dojde k názoru, že by bylo vhodné ústavní výchovu zrušit, ihned o tom informuje soud i pracovníka OSPOD.

Dalším z návrhů je změna označení výchovných a rodinných skupin pouze na rodinné skupiny. Kapacitu zařízení nijak nemění, stále je nejvíce 48 dětí v zařízení.

Pokud se zaměříme na jednotlivá zařízení, diagnostickému ústavu přibývá činnost spočívající v mediaci (v rodině - mezi dítětem a rodiči) a předávání důležitých informací z oblasti práce s dětmi, sociální práce apod. zařízením, které spadají do jeho působnosti dle vyhlášky. Po dobu pobytu dítěte v diagnostickém ústavu by dítě mělo stále docházet do své původní školy (pokud je to možné). Novelizace by také umožňovala i dlouhodobější pobyt dětí v diagnostickém ústavu za účelem ukončení přípravy na výkon budoucího povolání nebo i z jiných důvodů.

Činnost dětského domova, dětského domova se školou a výchovného ústavu se nijak konkrétně nemění - pouze změny v obecné části.

Dále § 14 návrhu novelizace zákona č. 109/2002 uvádí:

"Zařízení vytvářejí multidisciplinární týmy a za účelem identifikace nejlepšího zájmu dítěte a nalezení nejlepšího řešení spolupracují s orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi a pověřenými obcemi, dalšími dotčenými subjekty, neziskovými a dalšími organizacemi i fyzickými osobami podílejícími se na péči o ohrožené děti."

Novinkou také je upravení povinností pedagogického pracovníka. Kromě povinnosti se stále vzdělávat a udržovat s klienty vztah založený na důvěře se v § 18a uvádí:

"Pedagogický pracovník je povinen jednat nestranně a věcně, usilovat o spravedlivý a respektu plný přístup ke všem dětem, jejich rodinám a dalším osobám, a ve všech činnostech zachovávat rovné zacházení s dětmi bez známek jakékoli diskriminace nebo despektu."

Opět jsou zde uvedena práva a povinnosti dětí a práva a povinnosti osob odpovědných za výchovu. V základu se nemění od současných, jen přibývá důraz na respektování osobnosti a názorů jak klienta, tak jeho rodiče.

Co se týká práv a povinností ředitele zařízení, příliš se nemění, přibyla velice důležitá povinnost ředitele týkající se spolupráce s rodinou, pracovníky OSPOD a dalšími státními i nestátními subjekty k naplnění cíle ústavní výchovy, tedy co nejrychlejší návrat dítěte do jeho rodiny.

Rozhodování o výše úhrady péče by se mělo, podle návrhu, přesunout na soud, který nařídí ústavní výchovu nebo by měla existovat k této problematice prováděcí vyhláška. Obě varianty by sociální pracovníci zařízení uvítali.

Ohledně kapesného a osobních darů mohu uvést, že by se změnila jejich výše a to s ohledem na částky životního minima.

Součástí návrhu je také ustanovení o mlčenlivosti pracovníků zařízení, podrobnější informace o kontrole pracovníkem ministerstva, diagnostického ústavu nebo zmocněnce pro ochranu práv.

4.1.2 Druhý návrh

Nyní aktuální a konečná verze návrhu novelizace zákona č. 109/2002 Sb., již neobsahuje tolik změn, jako ten první. Zejména se již nezmiňuje o sanaci rodiny, minimálních standardech kvality poskytované péče, multidisciplinárním týmu a úpravě mlčenlivosti. Všechny citace předchozí podkapitoly tedy ruší.

Zůstává cíl ústavní výchovy, který má být co nejrychlejší návrat dítěte zpět do rodiny, účel ústavní a ochranné výchovy (kromě sanace rodiny), ale mění se zásady ústavní a ochranné výchovy. V tomto návrhu je uvedeno, že je důležitější předcházení nařízení ústavní výchovy, další zásadou je tedy již zmíněný, co nejkratší pobyt dítěte v zařízení (život v zařízení by měl napodobovat běžné prostředí), individuální přístup, a jako poslední zásadu uvádí vytvoření příjemného prostředí v zařízení, který klientům nabízí akceptaci osobnosti klienta, jistotu, pracovníci a klienti si navzájem důvěřují apod.

V podstatě se tento návrh příliš neliší od současného znění zákona č. 109/2002 Sb., všechny důležité změny jsem uvedla, dodám již pouze jednu a to uzákonění povinnosti diagnostického ústavu poskytovat metodické vedení zařízením, které spadají (dle vyhlášky) do jeho působnosti.

Myslela jsem si, že návrh zákona více obsáhne práci s rodinou, spolupráci s OSPOD a zaměří se na specifikaci a sjednocení povinností školských zařízení pro výkon ústavní

a ochranné výchovy. Podle mého názoru byl lepší návrh první. Jako nejdůležitější pokrok vnímám přeměnu smyslu ústavní výchovy v co nejrychlejší návrat dítěte zpět do rodiny.

4.2 Sanace rodiny

Bechyňová a Konvičková (2008) definují sanaci rodiny jako: *"... soubor opatření sociálně právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen."*

Motejl (2007, str. 67) se ve svých stanoviscích zmiňuje o sanaci rodiny, která má za cíl propuštění dítěte z ústavní výchovy do své rodiny a doslova uvádí:

"Po nevyhnutelném odnětí dítěte z péče rodičů má být vyvinuto veškeré úsilí, aby dítě mohlo být v co nejkratší době navráceno do svého původního prostředí. (...) Toto je především úkolem sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí a pedagogických pracovníků školského zařízení, v němž je dítě umístěno k výkonu ústavní výchovy. Z původní rodiny musí být vyzviženy veškeré pozitivní aspekty vazby mezi dítětem a rodinou a tyto musí být vhodným způsobem rozvíjeny."

Matoušek (2008, str. 185) ve slovníku sociální práce definuje sanaci rodiny jako *"Postupy podporující fungování rodiny, které jsou opakem postupů vyčleňujících některého člena rodiny kvůli tomu, že někoho ohrožuje, případně kvůli tomu, že je sám někým z rodiny ohrožen."*

Podle mého názoru se jedná o druh práce s rodinou zaměřující se na odstranění nedostatků, které mohou vést k závažným následkům (např. odebrání dítěte z rodiny, rozpadu rodiny). Hlavní prioritou je, aby rodina opět začala plnit všechny své funkce.

Souhlasím s názorem bývalého ombudsmana, pana Motejla, že v první řadě by se sanací rodiny měli zabývat pracovníci OSPOD. Nicméně vzhledem k množství rodin, které mají na starosti je dobré využít i pomoc nabízenou různými neziskovými organizacemi. Podle slov kurátorky pro mládež v Ústí nad Orlicí, nejvíce se v našem okrese spolupracuje s občanským sdružením Amalthea, které poskytuje především sanaci rodiny.

Tyto aktivity neziskových organizací jsou nabízeny na základě zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který je nazývá sociálně aktivizačními službami pro rodinu s dětmi

a definuje je v § 65 odst. 1 takto: "... jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje."

Podle Bechyňové a Konvičkové (2008) je hlavním nástrojem sanace rodiny multidisciplinární tým, tento vyjadřuje spolupráci všech zúčastněných institucí v práci s rodinou. Jedná se především o setkávání jednotlivých pracovníků - OSPOD, zařízení, neziskové organizace, která s rodinou pracuje - ale také i učitele, lékaře klienta apod. Podstatou těchto schůzek je sdělování informací o klientovi, navrhování postupů při řešení jeho situace a společně přijatý a realizovaný postup všech zúčastněných.

Podle mého názoru je tento přístup velice flexibilní, lze ho využít v různých situacích, jak před umístěním dítěte do školského zařízení pro výkon ústavní výchovy, tak i během pobytu, ale hlavně i před propuštěním dítěte ze zařízení. V těchto případech je tedy smyslem sanace urovnání vztahů v rodině, které umožní návrat dítěte zpět.

V této kapitole jsem se zaměřila na nové trendy práce s rodinou dítěte, které má nařízenou ústavní či ochranou výchovu. Je zřejmé, že záměr, aby dítě pobývalo v ústavu pouze nezbytně nutnou dobu prostupuje různými rezorty - jak školstvím, tak sociální prací. Nicméně současný návrh novelizace z. č. 109/2002 Sb. není podle mého názoru dostačující. Měl by se více zabývat prací s rodinou dětí a mladistvých umístěných ve všech školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

Ústavní výchova nemusí trvat několik let - po dosažení zletilosti - zákon o rodině umožňuje zrušit ústavní výchovu, pokud se rodinná situace natolik změní, že je možné dítě do rodiny navrátit - a právě práce s rodinou toto může umožnit. Sanace rodiny proto, podle mého názoru, k problematice ústavní a ochranné výchovy neodmyslitelně patří.

5 POHLED PRACOVNÍKŮ VÝCHOVNÝCH ÚSTAVŮ NA CHYSTANÉ ZMĚNY

V této kapitole se zaměřím na názory pracovníků výchovných ústavů, které budu zjišťovat pomocí rozhovoru. Ten jsem zaměřila na současnou situaci (naplněnost ústavu, práce s rodinou apod.), zda se s návrhem novelizace zákona č. 109/2002 Sb., setkali, co si o něm myslí a zda je, podle jejich názoru, jakákoliv změna potřebná.

5.1 Popis metody - rozhovor

Podle Chrásky (2007, str. 182) rozhovorem získáváme informace pomocí *"...bezprostřední verbální komunikace výzkumného pracovníka a respondenta."*

Rozhovory jsem realizovala pomocí telefonického kontaktu se sociálními pracovníky výchovných ústavů v Černovicích, Jindřichově Hradci, Kostomlatech pod Milešovkou, Moravském Krumlově a Nové Roli. Všechny tyto výchovné ústavy se zaměřují na péči o dívky ve věku od 15 do 18 let.

Rozhodla jsem se použít strukturovaný rozhovor, tedy před samotnou realizací rozhovoru jsem si připravila strukturu otázek, podle kterých jsem postupovala. Tyto otázky jsou:

1. Jaký je současný stav klientů ve vašem výchovném ústavu ve vztahu ke kapacitě?
2. Jaké jsou hlavní cíle činnosti vašeho výchovného ústavu?
3. Jste spokojena se současnou situací ve vašem zařízení?
4. Je podle Vás potřeba nějakých změn v systému ústavní výchovy?
5. Co byste konkrétně změnila ve výkonu své profese?
6. Existuje, podle Vašeho názoru, nějaká jiná forma péče, která by mohla výchovný ústav nahradit?
7. Seznámila jste se s návrhem novelizace zákona č. 109/2002 Sb?
8. Je vůbec změna současného zákona potřeba?
9. Spolupracujete s rodinou klientů? Pokud ano tak jakým způsobem?
10. Jak hodnotíte spolupráci s OSPOD?

5. 2 Realizace rozhovoru

Na začátku rozhovoru jsem stručně popsala svou bakalářskou práci a poprosila sociální pracovníky výše uvedených ústavů o odpovědi na výše uvedené otázky. Setkala jsem se s ochotným přístupem, ale musela jsem některé otázky následně upravit, jelikož jsem mylně předpokládala, že všichni sociální pracovníci jsou seznámeni s návrhem novelizace zákona č. 109/2002 Sb.

Nyní se zaměřím na výsledky těchto rozhovorů a to podle jednotlivých otázkách.

Otázka č. 1. - Jaký je současný stav klientů ve vašem výchovném ústavu ve vztahu ke kapacitě?

Touto otázkou jsem se snažila zjistit současný stav výchovných zařízení. Nenaplněnost ústavů by byla dokladem o změně v systému nařizování ústavní výchovy. Předpokládala jsem však, že všechna zařízení budou zcela naplněna.

Tato domněnka se mi splnila, až na jeden výchovný ústav a to v Nové Roli, zde dochází k postupnému rušení zařízení (ukončení činnosti k 30. 6. 2012), proto je zařízení naplněno pouze z poloviny.

Otázka č. 2 - Jaké jsou hlavní cíle činnosti vašeho výchovného ústavu?

Tato otázka měla za úkol zjistit, zda se již v současné době objevuje zájem pracovníků výchovných ústavů o práci s rodinou, o dosažení co nejrychlejšího propuštění dítěte zpět do jeho rodiny.

Díky rozhovorům jsem zjistila, jak rozmanité činnosti výchovné ústavy vykonávají. Výchovný ústav v Jindřichově Hradci se zaměřuje na tzv. stabilizační pobyty (přemístění dítěte na krátkou dobu, pokud je jeho chování v jiném zařízení neúnosné), dále výchovné ústavy v Černovicích a v Moravnském Krumlově poskytují služby matkám s nařízenou ústavní výchovou a jejich dětem. Činnost těchto zařízení se zaměřuje na práci se svou specifickou klientelou, ale co mají všechny výchovné ústavy společné je důraz na vzdělávání, výchovu (zmírňování poruch chování) a často zmiňují i práci s rodinou. Nejdůležitější - avšak jediná - byla pro mne odpověď sociální pracovnice v Nové Roli, která uvedla, že činnost zařízení směřují k co nejdřívejšímu návratu dítěte zpět do rodiny.

Otázka č. 3 - Jste spokojena se současnou situací ve vašem zařízení?

Případná nespokojenost pracovníků by mohla vést, podle mého názoru, k přemýšlení nad změnami, které by bylo třeba zavést. Proto jsem tuto otázku zvolila.

Tři dotazované jsou nespokojeny a zmiňují nedostatky v metodickém vedení, ve změnách, které ministerstvo (MŠMT) nařizuje (např. rušení ústavu, snížení počtu zaměstnanců o 15 % apod.). Dvě z dotazovaných jsou však spokojené.

Otázka č. 4 - Je podle Vás potřeba nějakých změn v systému ústavní výchovy?

Tato otázka je jednou z nejdůležitějších, podle mého názoru potřeba změn a doufám, že tento názor sdílí většina sociálních pracovníků v ústavní výchově.

Většina z dotazovaných odpovídá, že změny jsou nutné. Podle jejich názoru současný systém neodpovídá požadavkům společnosti, není natolik flexibilní, aby se těmto změnám přizpůsobil. Zejména v práci s rodinou - zde vidí veliký prostor pro změny.

Dále zaznívá myšlenka, že by výchovné ústavy měly být odstupňovány podle závažnosti poruch chování svých klientů nebo podle míry otevřenosti, ale zároveň výkon ústavní výchovy by měl mít nějaká pravidla, kterými by se měla všechna zařízení řídit.

Výchovné ústavy pro matky s dětmi vidí problém v nařizování ústavní výchovy dětem klientek.

Otázka č. 5. - Co byste konkrétně změnila ve výkonu své profese?

Vzhledem k tomu, že díky svému zaměstnání vím, že práce sociálního pracovníka je velmi orientována na administrativní činnost místo na přímou práci s klientem a jeho rodinou, chtěla jsem zjistit, zda mají ostatní sociální pracovníci prostor pro tuto práci či nikoli.

Většina odpovídá, že jim chybí čas na práci s klientem nebo s rodinou. Administrativní práce přibývá, sociálním pracovnícům také stále zabírá spoustu času agenda úhrady péče za pobyt dítěte v zařízení, mají povinnost i vymáhat dluhy.

Otázka č. 6. - Existuje, podle Vašeho názoru, nějaká jiná forma péče, která by mohla výchovný ústav nahradit?

Podle mého názoru se činnost výchovného ústavu dá jen těžko nahradit, jako jedinou alternativu vidím u středisek výchovné péče, které poskytují pobytové služby. Ale tato náhrada není pro klienty se závažnými poruchami chování.

Všechny odpovědi se shodují v tom, že je nenapadá žádná vhodná alternativa péče poskytované výchovnými ústavy. Sociální pracovníce z výchovného ústavu v Jindřichově Hradci také zmiňuje pobytová střediska výchovné péče, ale ostatní hovoří o pěstounských rodinách i když si současně nemohou představit pěstouna, který by byl schopen starat se o tyto děti.

Otázka č. 7 - Seznámila jste se s návrhem novelizace zákona č. 109/2002 Sb?

U této otázky jsem přepokládala samé kladné odpovědi, vzhledem k tomu, že mi bylo sděleno, že se návrh novelizace zákona rozesílá všem zařízením k připomínkování. Přesto se ve dvou případech z pěti objevuje záporná odpověď. V této chvíli jsem nucena přeformulovat následné otázky - zaměřit je více obecně.

Otázka č. 8 - Je vůbec změna současného zákona potřeba?

Podle mého názoru je zákon č. 109/2002 Sb., příliš obecný, nezaměřuje se na současnou problematiku a novelizaci potřebuje.

Všechny odpovědi, až na jednu, se s mým názorem shodují. Je zřejmé, že současná úprava není v souladu se současnou situací a novými formami práce s rodinou. Potřebu změny cítí všichni. Nicméně volají po kvalitní změně, která se bude schopna přizpůsobit měnící se situaci ve společnosti.

Otázka č. 9 - Spolupracujete s rodinou klientů? Pokud ano tak jakým způsobem?

Vím, že většina zařízení s rodinou příliš nepracuje, pouze poskytuje rodičům informace o průběhu ústavní výchovy, proto jsem se snažila získat informace o tom, jak v dnešní době výchovný ústav s rodinou spolupracuje.

Z odpovědí je patrné, že si každý vykládá práci s rodinou jinak. Někdo uvádí, že pracuje s rodinou, ale pouze rodiče informuje o průběhu pobytu jejich dcery ve výchovném ústavu, jiný pořádá tzv. případové konference na městských úřadech.

Podle mého názoru je právě toto důvodem pro upravení práce s rodinou v zákoně.

Otázka č. 10 - Jak hodnotíte spolupráci s OSPOD?

Touto otázkou jsem se snažila zjistit, zda OSPOD s výchovným ústavem spolupracuje, zda jeho pracovníci navštěvují své klienty ve výchovných ústavech a zda by i v této oblasti mělo dojít k nějaké změně.

Podle názoru všech dotazovaných sociálních pracovníků však není třeba žádné změny. Se spoluprací s OSPOD jsou spokojeni a pokud mají nějakou negativní zkušenost, vidí její příčinu v přístupu a osobnosti pracovníka OSPOD.

5.3 Závěrečné shrnutí rozhovorů

Z výše uvedeného je, podle mého názoru, zřejmé, že potřeba změny ve výchovných ústavech existuje. Samy sociální pracovníce nejčastěji uvádí oblast práce s rodinou. Ovšem velkou překážkou pro ně je rozsáhlá administrativní práce, která jim zabírá většinou času. Je zřejmá i větší potřeba samotné práce s klientkami.

Co mě ovšem zarazilo, je fakt, že návrh novelizace, který měl být k dispozici všem zařízením k připomínkování, se nedostal do všech zařízení. Myslím si, že by každé zařízení mělo být informováno o změnách, které se chystají a především mít možnost se k nim vyjádřit.

Podle názoru dotazovaných, i mého názoru, by se jen těžko hledala vhodná alternativa za výchovný ústav. Ovšem musím dodat, že podle mého názoru, může být vhodnou změnou snížení kapacity výchovného ústavu a individuální přístup k jednotlivým klientům. Takovýto model by i umožnil sociálním pracovníkům trávit méně času administrativními úkony (z důvodu nízkého počtu dětí) a mohli by ho věnovat důležitější činnosti - práci s rodinou a klienty. Další možností by mohla být již zmíněná pobytová střediska výchovné péče (nabízí pobyt na kratší dobu a není nutné nařizovat ústavní výchovu).

Změna zákona tedy podle názoru dotazovaných je potřebná. Tato změna by mohla obsahovat i úpravu práce s rodinou a také spolupráci s jinými institucemi, nejen OSPOD.

Jako důležitou informaci vnímám snahu většiny pracovníků zařízení pracovat s rodinou klientek. To považuji za výraznou změnu v činnosti výchovných ústavů.

Touto kapitolou jsem se snažila nastínit současnou situaci ve výchovných ústavech, jak se nyní v těchto zařízeních pracuje a jaké změny by sociální pracovníci výchovných ústavů preferovali.

Je zde viditelný posun práce s rodinou klientek, snaha o narovnání vztahu v rodině, i když stále převládá vzdělávání, jako jedna z hlavních činností výchovného ústavu. Ovšem díky velkému množství administrativní činnosti sociálních pracovníků a jiných

překážek (např. nedostatek finančních prostředků), stále není možné realizovat práci s rodinou ve všech zařízeních.

Změny v činnosti výchovného ústavu by asi vítal každý, ale jsou chystané změny ty pravé? Tuto otázku ponechám bez odpovědi.

ZÁVĚR

V této práci jsem se zaměřila na výchovné ústavy, jejich historii, současnost a i možnou budoucnost. Podle mého názoru je zřejmé, že určité změny v práci s klienty výchovných ústavů, ale i s jejich rodinami, jsou velice potřeba. Jsem také ráda, že tento můj názor sdílí i většina dotazovaných sociálních pracovníků.

Myslím, že jsem splnila cíl stanovený v úvodu této práce, že se mi podařilo nastínit vývoj edukace ve výchovných ústavech, informovat o současném stavu v zařízeních a popsat chystané změny týkající se práce s mladistvými ve výchovných ústavech.

Za nejdůležitější poznatky bych označila nově definovaný cíl ústavní výchovy uvedený v návrhu novelizace zákona č. 109/2002 Sb., a to co nejrychlejší navrácení dítěte zpět do rodiny. Z tohoto nového cíle musí následně vycházet činnost pracovníků školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, která by se měla individuálně zabývat každým klientem, ale také pracovat s jeho rodinou.

Tento cíl není malý a bez zákonné úpravy se bude jen těžko vykonávat. Ovšem z výsledku rozhovorů je patrná dobrá spolupráce s pracovníky OSPOD, kteří mají k rodině klienta daleko blíže, což je velkým přínosem při práci s rodinou.

Podle mého názoru je dobře, že pracovníci výchovných ústavů jsou nespokojeni a volají po změně, je to základ změny v přístupu a činnosti v tomto výchovném ústavu - když návrh zákona č. 109/2002 Sb., mnohdy nemohou ani ovlivnit.

Svou práci bych ráda ukončila citací Škoviery (2007, str. 88), která zní:

"Navzdory tomu, že nám média nabízejí častou kritiku převýchovných institucí a že i mezi odborníky převládá ve vztahu k ústavním zařízením jistá skepse, je zřejmé, že pro jistou specifickou část dětí a mládeže je pobyt v převýchovné instituci indikovaný."

LITERATURA

BĚCHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny*, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-392-5

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*, Praha: Grada, 2007, ISBN 978-80-247-1369-4

MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*, Praha: Slon, 1999. ISBN 80-85850-76-1

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*, Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*, 2. vydání, Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0

MATOUŠEK, Oldřich. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, 2. vydání, Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8

ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 4. vydání, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-414-4

KÝR, Aleš. Trestání mladých pachatelů v minulosti. In: *Historická penologie* 1/2008 [online časopis]. 12. 1. 2010 [cit. 2011-10-25]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2008/hp_08_01.pdf

UHLÍK, Jan. Historický vývoj ústavů pro mladistvé provinilce na území ČR. In: *České Vězeňství* 3/1996 [online časopis]. 23.6.2011 [cit. 2011-10-25]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/1996/CV3_1996_zm.pdf

MOTEJL, Otakar. a kol. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv 2 Rodina a dítě*, Praha: ASPI, a. s., 2007

SLOMEK, Zdeněk. *Speciální pedagogika Etopedie*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2006

zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 359/1999 Sb., o sociální právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Rozhovory

Příloha č. 2 - Práva a povinnosti dětí umístěných v zařízení podle zákona č. 109/2002 Sb.

Příloha č. 3. - Práva a povinnosti osob odpovědných za výchovu vůči zařízení podle zákona
č. 109/2002 Sb.

Příloha č. 1 - Rozhovory

Výchovný ústav, střední škola a školní jídelna Jindřichův Hradec - sociální pracovníce

1. Jaký je současný stav klientů ve vašem výchovném ústavu vůči kapacitě?
Kapacita našeho zařízení je 36, co se týče evidenčního stavu jsme plně obsazeni, ale fyzicky máme v zařízení 25 děvčat - k dnešnímu dni.
2. Jaké jsou hlavní cíle činnosti vašeho výchovného ústavu?
My zajišťujeme především stabilizační pobyty, jinak samozřejmě výchovná a vzdělávací činnost a nyní příprava na zletilost. Jedná se o program navržený mým kolegou, provádí ho vychovatel.
3. Jste spokojena se současnou situací ve vašem zařízení?
Nejsem, chybí metodika práce (velice špatně se spolupracuje s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy). Dále mi vadí současná podoba ošetrovného (příspěvku na úhradu péče), především vymáhání dlužných částek. Měla být novela, která by přenesla rozhodování o výši příspěvku na soud, ale to bohužel nevyšlo. Dále mi velice vadí nedostatek času na klienty a to především z důvodu velkého množství administrativní práce.
4. Je podle Vás potřeba nějakých změn v systému ústavní výchovy?
Úprava systému neodpovídá současné situaci ve společnosti, je to přežitek, určitě je změna potřeba. Setkávám se již s tím, že se v praxi soudy nařizují méně ústavní výchovu, volí se spíše předběžné opatření. Také je důležité zaměřit se na práci s rodinou.
5. Co byste změnila ve své profesi?
Z hlediska sociální pracovníce? Především méně administrativní práce a více času na klienty a jejich rodiny.
6. Existuje, podle Vašeho názoru, nějaká jiná forma péče, která by mohla výchovný ústav nahradit?
Nedovedu si takovou péči představit. Snad pobytová střediska výchovné péče by mohly, ale nevím.
7. Seznámila jste se s návrhem novelizace zákona č. 109/2002 Sb.?
Ano, seznámila jsem se s ním.

8. Je vůbec změna zákona č. 109/2002 Sb. potřeba?

Stoprocentně je to potřeba. Nemyslím si však, že současný návrh splňuje mou představu. Myslím, že by mohl být kvalitnější. Zákon by se měl obměňovat častěji, aby reagoval na současnou situaci, takže podle mého názoru by měl být dostatečně kvalitní - flexibilní nebo by jeho změny měly probíhat častěji.

9. Spolupracujete s rodinou klientů? Pokud ano tak jakým způsobem?

S rodinou spolupracujeme, zejména předáváme informace - jak písemně, tak telefonicky. Rodiče zveme na návštěvu, ale zřídka kdy přijedou. Práci s rodinou bych uvítala, ale myslím, že v současné době jí brání spousta překážek - dojíždění do rodin stojí peníze (které nemáme), a hlavně díky množství administrativní práce nemám ani dostatek času na práci s rodinou...

10. Jak hodnotíte spolupráci s OSPOD?

Musím říci, že spolupráce je na výborné úrovni. Pokud bylo potřeba něco zařídit, vyjednat s rodinou apod., nebyl v ničem problém. Dochází k pravidelným návštěvám pracovníků OSPOD.

Výchovný ústav, dětský domov se školou, základní škola, střední škola a školní jídelna Kostomlaty pod Milešovkou - sociální pracovnice

1. Jaký je současný stav klientů ve vašem výchovném ústavu vůči kapacitě?
No, u nás je to složitější, kapacitu máme 48, ale díky požáru (který u nás jedna klientka založila ihned po příjezdu z diagnostického ústavu) jsme přišli o ubytovací prostory pro jednu výchovnou skupinu. Evidenční stav je 44, ale fyzicky jich tu máme 32 (ostatní na útěku, na dlouhodobém pobytu doma).
2. Jaké jsou hlavní cíle činnosti vašeho výchovného ústavu?
Především zajišťujeme vzdělávání (máme školu v zařízení), dále začínáme pracovat s rodinou, využíváme podmínky (dlouhodobé pobyty klientů u rodičů, za určitých podmínek - nutná kontrola pracovníků OSPOD) a samozřejmě výchovnou činnost.
3. Jste spokojena se současnou situací ve vašem zařízení?
Nejsem spokojená, díky nařízení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy jsme museli snížit počet zaměstnanců o 15%, což se samozřejmě dotklo provozních zaměstnanců (vychovatelé jsou potřeba všichni k zajištění chodu zařízení) a díky tomu propustili moji kolegyni, teď jsem tu na všechno sama. Mám příliš mnoho administrativní práce a málo času na děti.
4. Je podle Vás potřeba nějakých změn v systému ústavní výchovy?
Ano, změny jsou potřeba. My začali pracovat s rodinou, tak třeba v tomto duchu.
5. Co byste změnila ve své profesi?
Na práci sociální pracovnice zejména méně administrativy, jsem přepracovaná a necítím se dobře. Podle mého názoru, bych se měla věnovat spíše klientům a jejich rodinám. A další věc, která mě ničí je ošetřovné. Vymáhat dluhy již nestačím. Na jednoho sociálního pracovníka je toho prostě moc.
6. Existuje, podle Vašeho názoru, nějaká jiná forma péče, která by mohla výchovný ústav nahradit?
O tomto nepřemýšlím, mám spoustu svých starostí. Nevím, co by mohlo výchovný ústav nahradit, asi nic.
7. Seznámila jste se s návrhem novelizace zákona č. 109/2002 Sb.?
Ano, četla jsem ho.

8. Je vůbec změna zákona potřeba?

Ano, určitě je třeba aktualizovat zákon. Měl by být více flexibilní a reagovat na změny ve společnosti.

9. Spolupracujete s rodinou klientů? Pokud ano tak jakým způsobem?

S rodinou jsme začali pracovat. Paní ředitelka jezdí na úřad, kde je sjednána schůzka pracovníka OSPOD, rodičů, pracovníků našeho zařízení a klientky. Vidíme v tom přínos pro naši práci.

10. Jak hodnotíte spolupráci s OSPOD?

Naše spolupráce funguje. Myslím, že je velmi důležitá, je to základ pro naši práci (předávání informací o rodině, apod.). OSPOD nás pravidelně navštěvuje.

Výchovný ústav, středisko výchovné péče, střední škola a školní jídelna Černovice - sociální pracovnice

1. Jaký je současný stav klientů ve vašem výchovném ústavu vůči kapacitě?
Jsme plně naplněni. Naše kapacita je 24 míst pro matky a 24 pro "nematky". V budoucnu budeme mít možnost hýbat s tímto poměrem - tedy přijímat více matek - o tuto činnost je veliký zájem, jsme jediné zařízení v české síti.
2. Jaké jsou hlavní cíle činnosti vašeho výchovného ústavu?
Především je to práce s matkami - pomoc s řešením jejich složité situace, pomoc s péčí o děti, apod. Co se týče ostatních klientek "nematek" je hlavní činností vzdělávání, výchova a práce s rodinou.
3. Jste spokojena se současnou situací ve vašem zařízení?
Ano, vcelku i jsem.
4. Je podle Vás potřeba nějakých změn v systému ústavní výchovy?
Ano, to určitě. Podle mého názoru by bylo důležité více aktivizovat rodiče. V současné době s námi rodiče nechtějí spolupracovat, je potřeba je více zapojit. Dále je problematická situace ohledně nařizování ústavní výchovy dětem našich klientek. Je to hodně sporná otázka - nevidím smysl nařizovat ústavní výchovu takto malým dětem, ale na druhou stranu, co by s nimi bylo, kdyby je jejich matka opustila? Myslím, že je potřeba to upravit lépe, třeba na žádost matky povolit pobyt jejího dítěte v ústavu nebo něco takového.
Dále by byla potřeba více pečovat o klientky po ukončení ústavní výchovy, zejména pro matky, které od nás odchází. Bylo by dobré, kdyby pracovníci OSPOD monitorovali život naší bývalé klientky dál.
5. Co byste změnila ve své profesi?
Určitě bych byla ráda za více času pro práci s klientkami, více práce s rodinou.
6. Existuje, podle Vašeho názoru, nějaká jiná forma péče, která by mohla výchovný ústav nahradit?
Ne, to co se děje ohledně kojeneckých ústavů a pěstounských rodin, to je podle mě velká nepromyšlenost. Navíc co se týče naší klientely, ani si neumím představit, že by byla funkční pěstounská péče nebo podobný systém. Bylo by to hodně náročné.
7. Seznámila jste se s návrhem novelizace zákona č. 109/2002 Sb.?
Ano, návrh jsem viděla.

8. Je vůbec změna zákona potřeba?

Určitě je, měl by reagovat na současnou situaci.

9. Spolupracujete s rodinou klientů? Pokud ano tak jakým způsobem?

Ano, s rodinou spolupracujeme, podáváme informace o průběhu ústavní výchovy, zveme je na návštěvy apod. Ale jak jsem již řkala, rodiče nespolupracují.

10. Jak hodnotíte spolupráci s OSPOD?

Spolupracujeme velmi dobře, dochází k pravidelným návštěvám v našem zařízení, nemohu si stěžovat.

Výchovný ústav a školní jídelna Nová Role - sociální pracovníce

1. Jaký je současný stav klientů ve vašem výchovném ústavu vůči kapacitě?
Máme naplněnu sotva polovinu. K 30. 6. tohoto roku naše zařízení totiž ruší.
2. Jaké jsou hlavní cíle činnosti vašeho výchovného ústavu?
Hlavním cílem je návrat dítěte do rodiny, na tomto cíli pracujeme i s rodinou klientek. Dále nabízíme vzdělávání v "civilních" školách, máme zřízenou pracovní skupinu. Jsme otevřeným typem zařízení.
3. Jste spokojena se současnou situací ve vašem zařízení?
Nejsem, už jen z hlediska zrušení našeho ústavu. Myslím, že naše činnost odpovídá požadavkům současnosti a proto nechápu, že naše zařízení ruší.
4. Je podle Vás potřeba nějakých změn v systému ústavní výchovy?
Podle mého názoru by jednotlivé výchovné ústavy měly být odstupňovány podle závažnosti problematiky klientů, nebo alespoň podle činností, které nabízí a podle toho by jim měli být přidělováni klienti. Každý výchovný ústav chápe svou činnost jinak, i to by bylo třeba sjednotit.
5. Co byste změnila ve své profesi?
Asi nic, jsem spokojená tak, jak to je - respektive bylo. Vzhledem k tomu, že se dělím o administrativní práci s další kolegyní, mám čas jak na práci s klienty tak na práci s rodinou.
6. Existuje, podle Vašeho názoru, nějaká jiná forma péče, která by mohla výchovný ústav nahradit?
Určitě se ptáte kvůli situaci v kojeneckých ústavech. Neumím si představit, že by se o naše klientky starala pěstounská rodina - kdo by chtěl vychovávat tyto děti?
7. Seznámila jste se s návrhem novelizace zákona č. 109/2002 Sb.?
Ne, asi s námi již nebylo počítáno, návrh jsem neviděla.
8. Je vůbec změn zákona potřeba?
To rozhodně ano. Myslím, že je potřeba sjednotit poskytování péče ve výchovných ústavech, dát jasná pravidla a cíle.
9. Spolupracujete s rodinou klientů? Pokud ano tak jakým způsobem?
S rodinou spolupracujeme, předáváme důležité informace, pořádáme ve spolupráci s OSPOD případové konference (my, pracovníci ústavu jedeme s dívkou na městský

úřad, kde se setkáváme s rodiči za přítomnosti pracovnice OSPOD). Tato forma práce přináší nejlepší výsledky, pokud jsou rodiče spolupracující.

Dále rodiče do našeho zařízení zveme, ale to již není tak úspěšné. Většina z rodičů nikdy nepřijede.

10. Jak hodnotíte spolupráci s OSPOD?

Podle mých zkušeností záleží na člověku - konkrétním pracovníkovi. Někdy je spolupráce skvělá, vše se daří vyjednat, panuje společná shoda na řešení situace klientky, ale mám také zkušenost s pracovnící, která po celou dobu trvání ústavní výchovy svou klientku ani nenavštěvuje. Přijela za několik let pouze dvakrát. Takže si myslím, že hodně záleží na osobě.

Výchovný ústav, dětský domov se školou, střední škola, základní škola a školní jídelna Moravský Krumlov - sociální pracovnice

1. Jaký je současný stav klientů ve vašem výchovném ústavu vůči kapacitě?

Jsme plně obsazeni.

2. Jaké jsou hlavní cíle činnosti vašeho výchovného ústavu?

Především pečujeme o matky a jejich děti. Snažíme se je naučit, jak spravovat své důležité záležitosti - jednání na úradech, vyplňování žádostí, na koho se v jakých případech obrátit a pod.

3. Jste spokojena se současnou situací ve vašem zařízení?

Ano jsem.

4. Je podle Vás potřeba nějakých změn v systému ústavní výchovy?

Nemyslím si. Možná ohledně nařizování ústavní výchovy dětem našich klientek, ale to má dvě stránky - jak řešit přímé zaopatření těchto dětí, pokud nebudou mít nařízenou ústavní výchovu, co by bylo, kdyby se matka dostala do nemocnice, nebo se z jiného důvodu nemohla o své dítě starat?

5. Co byste změnila ve své profesi?

Asi nic, jsem takto spokojná.

6. Existuje, podle Vašeho názoru, nějaká jiná forma péče, která by mohla výchovný ústav nahradit?

Nemyslím si, že by bylo něco vhodnějšího. Otázka pěstounských rodin je velice sporná.

7. Seznámila jste se s návrhem novelizace zákona č. 109/2002 Sb.?

Ne, nikdy jsem nic takového neviděla.

8. Je vůbec změna zákona potřeba?

Nemyslím, že by to bylo potřeba. Jsem se současnou úpravou spokojena.

9. Spolupracujete s rodinou klientů? Pokud ano tak jakým způsobem?

Ano, spolupracujeme, především informujeme rodiny o průběhu pobytu jejich dcery v našem zařízení, zveme je na návštěvu našeho zařízení (ale oni nepříjedu), také začínají jezdit pedagogičtí pracovníci na městské úřady, kde se setkávají s rodiči.

10. Jak hodnotíte spolupráci s OSPOD?

Spolupráce funguje, pouze mám někdy pocit, že v některých případech je s úřady špatná komunikace. Konkrétní být nechci.

Příloha č. 2

Práva a povinnosti dětí umístěných v zařízení podle zákona č. 109/2002 Sb., § 20

Dítě s nařízenou ústavní výchovou má právo

- a) na zajištění plného přímého zaopatření,
- b) na rozvíjení tělesných, duševních a citových schopností a sociálních dovedností,
- c) na respektování lidské důstojnosti,
- d) na společné umístění se svými sourozenci, nebrání-li tomu závažné okolnosti ve vývoji a vztazích sourozenců,
- e) na vytváření podmínek pro dosažení vzdělání a pro přípravu na povolání v souladu s jeho schopnostmi, nadáním a potřebami,
- f) na svobodu náboženství, při respektování práv a povinností osob odpovědných za výchovu usměřňovat dítě v míře odpovídající jeho rozumovým schopnostem,
- g) být seznámeno se svými právy a povinnostmi, radit se se svým obhájcem nebo opatrovníkem, ustanoveným pro řízení podle zvláštního zákona, bez přítomnosti třetích osob, a za tímto účelem přijímat a odesílat korespondenci bez kontroly jejího obsahu.
- h) účastnit se činností a aktivit zařízení organizovaných v rámci výchovného programu s výjimkou zákazu či omezení v rámci opatření ve výchově, stanovených tímto zákonem,
- i) obracet se se žádostmi, stížnostmi a návrhy na ředitele a pedagogické pracovníky zařízení a požadovat, aby podání adresovaná příslušným státním orgánům, orgánům územní samosprávy a právníkům a fyzickým osobám, jsou-li pověřeny výkonem sociálně-právní ochrany dětí, byla ze zařízení odeslána v následující pracovní den po jejich odevzdání pracovníkům zařízení, a to bez kontroly jejich obsahu; tyto žádosti, stížnosti, návrhy a podání je zařízení povinno evidovat,
- j) vyjádřit svůj názor na zamýšlená a prováděná opatření, která se ho dotýkají; názorům dítěte musí být věnována patřičná pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti,
- k) požádat o osobní rozhovor a uskutečnit osobní rozhovor s pověřeným zaměstnancem orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zaměstnancem České školní inspekce, ministerstva nebo orgánu kraje, a to bez přítomnosti dalších osob,
- l) být hodnoceno a odměňováno a ke svému hodnocení se vyjadřovat,

- m) na informace o stavu svých úspor či pohledávek,
- n) na udržování kontaktu s osobami odpovědnými za výchovu a dalšími blízkými osobami za podmínek stanovených tímto zákonem, a to formou korespondence, telefonických hovorů a osobních návštěv,
- o) přijímat v zařízení s vědomím pedagogického pracovníka návštěvy osob, které nejsou uvedeny v písmenu n), pokud nedošlo k zákazu nebo omezení v rámci opatření ve výchově stanovených tímto zákonem
- p) opustit samostatně se souhlasem pedagogického pracovníka zařízení za účelem vycházky, pokud se jedná o dítě starší 7 let věku, pokud nedošlo k zákazu nebo omezení v rámci opatření ve výchově stanovených tímto zákonem.

Dítě s nařízenou ústavní výchovou má povinnost

- a) dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců zařízení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, v prostorách zařízení a v osobních věcech udržovat pořádek a čistotu a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu zařízení,
- b) dodržovat předpisy a pokyny k ochraně bezpečnosti a zdraví, s nimiž bylo řádně seznámeno,
- c) hradit ze svých příjmů náklady spojené s přepravou do zařízení, které neoprávněně opustilo nebo se do něj nevrátilo,
- d) poskytnout na výzvu ředitele doklady o svých příjmech,
- e) předat do úschovy na výzvu ředitele předměty ohrožující výchovu, zdraví a bezpečnost; doba úschovy těchto předmětů nesmí přesáhnout dobu pobytu dítěte v zařízení a při jeho ukončení musí být tyto předměty dítěti nebo osobě odpovědné za výchovu vydány,
- f) podrobit se na výzvu ředitele zařízení vyšetření, zda není ovlivněno alkoholem nebo jinou návykovou látkou. Je-li pro vyšetření třeba odebrat krev, je dítě povinno strpět, aby mu lékař nebo odborný zdravotnický pracovník odebral krev, pokud to není spojeno s nebezpečím pro jeho zdraví.

Příloha č. 3

Práva a povinnosti osob odpovědných za výchovu vůči zařízení podle zákona č. 109/2002 Sb., § 26

Zákonní zástupci dítěte mají právo

- a) na informace o dítěti, a to na základě své žádosti,
- b) vyjadřovat se k návrhu opatření zásadní důležitosti ve vztahu k dítěti, nehrozí-li nebezpečí z prodlení a na informace o provedeném opatření,
- c) na udržování kontaktu s dítětem, nebrání-li tomu závažné okolnosti ohrožující dítě,
- d) na poradenskou pomoc zařízení ve věcech výchovné péče o dítě,
- e) písemně požádat ředitele zařízení o povolení pobytu dítěte

Zákonní zástupci dětí mají zejména povinnost

- a) při předání dítěte do určeného zařízení předat současně dokumentaci
- b) zajistit doprovod dítěte mladšího 15 let
- c) seznámit se s vnitřním řádem zařízení a dodržovat jeho ustanovení,
- d) oznámit bezodkladně zařízení podstatné okolnosti pobytu dítěte u nich, týkající se zejména jeho zdraví a výchovy,
- e) předat dítěti umístěnému do zařízení na základě jejich žádosti finanční částku jako kapesné ve výši stanovené v tímto zákonem
- f) hradit náklady na zdravotní péči, léčiva a zdravotnické prostředky poskytnuté dítěti, které nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění, pokud byly poskytovány na jejich žádost.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lucie Farníková, DiS.
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Proměny edukace ve výchovných ústavech
Název v angličtině:	The changes of education in the juvenile justice centres
Anotace práce:	Tato bakalářská práce se zabývá proměnami ve výchovných ústavech od historie po současnost. Je zde také uvedeno, jaké změny jsou připravovány do budoucna, včetně nových trendů práce s rodinou klientů výchovných ústavů. Toto vše je doplněno o názory sociálních pracovníků výchovných ústavů.
Klíčová slova:	ústavní výchova, ochranná výchova, výchovný ústav, převýchova, sociální práce s rodinou
Anotace v angličtině:	This thesis deals with the changes of juvenile justice centres from the past to the present day. Here are mentioned what changes are being prepared for the future, including new trends when working with families of clients within the juvenile justice centres. All of this is complemented by the views of social workers (presently working) in the juvenile justice centres.
Klíčová slova v angličtině:	institutional upbringing, protective upbringing, juvenile justice centre, re-education, social work with family
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 - Rozhovory Příloha č. 2. - Práva a povinnosti dětí umístěných v zařízení podle zákona č. 109/2002 Sb., § 20 Příloha č. 3. - Práva a povinnosti osob odpovědných za výchovu vůči zařízení podle zákona č. 109/2002 Sb. § 26
Rozsah práce:	44 stran (73 710 znaků)
Jazyk práce:	český

